

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Opetushallitus 22.12.2014

Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelma

ja

Vantaan valmistavan opetuksen opetussuunnitelma 6-vuotiaille

Opetuslautakunta 15.2.2016

Sisälllys

1.	Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	4
1.1	Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet	4
1.2	Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen	4
2.	Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	7
2.1	Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	8
2.2	Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.....	11
2.3	Arvoperusta	13
2.4	Oppimiskäsitys.....	14
2.5	Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.....	15
	Ajattelu ja oppiminen.....	16
	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	17
	Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot.....	17
	Monilukutaito	18
	Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	20
	Osallistuminen ja vaikuttaminen	20
3.	Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri	21
3.1	Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	21
	Kaikille yhteinen esiopetus.....	22
	Oppimisen ja oivalluksen ilo	23
	Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana.....	23
	Hyvinvointi ja turvallinen arki.....	23
3.2	Oppimisympäristöt esiopetuksessa	25
3.3	Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	26
	Yhteistyö esiopetuksessa	26
	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.....	28
	Yhteistyö siirtymävaiheissa	30
4.	Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.....	33
4.1	Monipuoliset työtavat	33
4.2	Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.....	36
4.3	Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	39
	Ilmaisun monet muodot.....	41
	Kielen rikas maailma	42

Minä ja meidän yhteisömme	45
Minä ja meidän yhteisömme vantaalaisessa esiopetuksessa	47
Tutkin ja toimin ympäristössäni.....	47
Kasvan ja kehityn	49
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	52
Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa	52
Kaksikielinen esiopetus	54
5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki.....	55
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	55
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana	59
5.3 Yleinen tuki	60
5.4 Tehostettu tuki.....	61
Pedagoginen arvio	63
Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana	64
5.5 Erityinen tuki.....	65
Pedagoginen selvitys.....	67
Erityisen tuen päätös	68
Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma	70
Pidennetty oppivelvollisuus.....	72
5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	73
Osa-aikainen erityisopetus	73
Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet	74
6. Oppilashuolto.....	75
6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö.....	77
Oppilashuoltoryhmät	78
6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto	80
6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto.....	83
6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat	87
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus.....	88

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys¹, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista³. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaisesta opiskeluhuollosta termiä esiopetuksen oppilashuolto.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, oppilashuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

¹ Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§

² Valtioneuvoston asetus (422/2012)

³ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 15 § 1 mom.

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁵
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma⁶
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten⁷. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkökohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista⁸. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä kyseisen vuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä⁹. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa¹⁰. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä¹¹. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat¹² laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen¹³. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen

⁵ Lastensuojelulaki (417/2007)12 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

⁶ Yhdenvertaisuuslaki (21/2004) 4 §

⁷ Perusopetuslaki 15 § 1 mom. (628/1998)

⁸ Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

⁹ Perusopetuslaki 47a (1267/2013); YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

¹⁰ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

¹¹ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

¹² Perusopetuslaki 16 a ja 17a (642/2010)

¹³ Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelma

Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelman perustana on Opetushallituksen julkaisema Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Vantaalla esiopetuksen opetussuunnitelma koostuu Opetushallituksen laatimista valtakunnallisista Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista, paikallisesti laaditusta Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelmasta 2016 sekä Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelmasta 6-vuotiaille. Vantaan esiopetuksen omat linjaukset ja painotukset on esitetty tässä asiakirjassa sinisellä pohjalla. Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteista 2015 on tummemmalla oranssilla olevalla pohjalla ne asiat, jotka koskevat 6-vuotiaiden valmistavaa opetusta. Vantaan 6-vuotiaiden valmistavan opetuksen linjaukset ja painotukset ovat vaaleamman oranssilla pohjalla. Opetuslautakunta hyväksyy em. Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelmakokonaisuuden. Varhaiskasvatuksen toimintayksiköt laativat omat varhaiskasvatussuunnitelmansa, jotka sisältävät yksikön esiopetuksen opetussuunnitelman.

Tämä Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu suomenkielellä annettavaa esiopetusta varten. Lisäksi tämä suunnitelma koskee Vantaan englanninkielisiä, kielirikasteisia (suomi-englanti) ja ruotsin kielen kielikylpyä toteuttavia esiopetusryhmiä.

Vantaan valmistavan opetuksen opetussuunnitelma 6-vuotiaille

Vantaalla perusopetukseen valmistava opetus 6-vuotiaille järjestetään esiopetuksen yhteydessä. Kuusivuotiaiden valmistavassa opetuksessa noudatetaan em. opetussuunnitelmakokonaisuuden lisäksi Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteita (2015).

Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelman laatiminen

Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelmaa on tehty yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstön, lasten ja huoltajien kanssa. Kaikki eri tavoin kerätyt ajatukset, mielipiteet ja palautteet on otettu huomioon paikallisia osioita työstettäessä. Työskentely varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa on toteutettu järjestämällä opetussuunnitelmahautomoita, joissa on yhdessä työstetty uutta opetussuunnitelmaa. Varhaiskasvatukseen osallistuvat lapset ovat päässeet osallistumaan opetussuunnitelman tekoon päiväkodissa tehtyjen tehtävien kautta. Lasten huoltajille on ollut opetussuunnitelman työstämisen aikana avoinna Uusi esiopetussuunnitelma Vantaalle -blogi, jossa on kuvattu opetussuunnitelmatyön etenemistä ja kerätty huoltajien kommentteja ja mielipiteitä esiopetuksesta. Lasten ja huoltajien kommentteja ja ajatuksia on luettavissa myös puhekuplissa.

Paikallista opetussuunnitelmaa on työstetty myös varhaiskasvatuksen yhteistyökumppaneiden kanssa. Esi-

ja perusopetuksen opetussuunnitelmatyöryhmät ovat kokoontuneet säännöllisesti opetussuunnitelmallisen jatkumon merkeissä. Tiettyihin opetussuunnitelman kohtiin on kuvattu yhteisiä linjauksia ja toimintatapoja. Myös kulttuuri-, liikunta- ja kirjastopalveluiden kanssa on sovittu yhteisesti toteutettavista oppimiskokonaisuuksista. Oppilashuollon osalta yhteistyötä on tehty sosiaali- ja terveystoimen toimijoiden kanssa.

Opetussuunnitelman toteutuminen ja arviointi

Vantaalla esiopetuksen arviointi on osa muun varhaiskasvatuksen arviointijärjestelmää. Kaupunkitasoisesti esiopetuksen opetussuunnitelman toteutumista arvioidaan esiopetuksen henkilöstölle ja päiväkodin johtajille suunnatuilla kyselyillä. Vuosittain vaihtuvat arvioinnin kohteet valitaan Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista. Arviointitietoa kerätään myös esiopetuksen tutkimus- ja kehittämishankkeiden avulla. Tulosten pohjalta kehitetään esiopetuksen sisältöjä, menetelmiä ja toimintaa.

Esiopetusta toteutetaan lapsiryhmissä valtakunnallisen ja kuntatason opetussuunnitelmien pohjalta. Esiopetuksen henkilöstö tekee esiopetusvuoden alussa toimintasuunnitelman, jonka toteutumista he arvioivat kaksi kertaa vuodessa. Samassa yhteydessä esiopetuksen henkilöstö arvioi opetussuunnitelman toteutumista omassa esiopetusryhmässä ja kirjaa arvioinnin esiopetuksen toimintasuunnitelmaan. Varhaiskasvatuspäällikkö hyväksyy esiopetuksen toimintasuunnitelmat. Tämän lisäksi esiopetusryhmän henkilöstö arvioi säännöllisesti omaa osaamistaan ja kehittymistarpeitaan sekä yksilönä että tiiminä itsearviointina ja yhdessä päiväkodin johtajan kanssa.

Esiopetusta järjestävät päiväkodit vastaavat siitä, että huoltajat ovat tietoisia käytössä olevasta esiopetuksen opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta vuosittaisesta toimintasuunnitelmasta ja niiden sisällöstä. Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelma on huoltajien ja muiden sidosryhmien luettavissa Vantaan internetsivuilla, Lasten Vantaa -sivustolla sekä blogissa, jonka kautta huoltajat ja sidosryhmät voivat myös antaa palautetta opetussuunnitelmasta ja sen toteutumisesta. Blogi tai muu sähköinen alusta on käytössä pysyvästi. Palaute arvioidaan kaksi kertaa toimintavuodessa ja se huomioidaan esiopetuksen toimintasuunnitelmissa ja toteuttamisessa. Esiopetukseen osallistuvat lapset arvioivat opetussuunnitelman toteutumista Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS) -keskustelun yhteydessä.

Vantaan esiopetussuunnitelmaa päivitetään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin tulevien muutosten pohjalta. Lisäksi esiopetuksen opetussuunnitelmaa päivitetään paikallisten olosuhteiden muuttuessa.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan¹⁴. Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta¹⁵. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin¹⁶ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella¹⁷. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki¹⁸, tasa-arvolaki¹⁹, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²⁰ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²¹.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta²². Tästä määrätään tarkemmin luvussa 4.4.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja²³. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa²⁴.

¹⁴ Perusopetuslaki 26 a § 4 mom. (1040/2014)

¹⁵ Perusopetuslaki (628/1998) 4§

¹⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

¹⁷ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 mom.

¹⁸ Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

¹⁹ Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

²⁰ Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

²¹ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

²² Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

²³ Perusopetuslaki (628/1998) 2 §

²⁴ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2-4 §

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden²⁵, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia²⁶. Pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja²⁷.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta²⁸. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia²⁹. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu³⁰.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön³¹. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain³² mukaisia kasvatustieteellisiä ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta³³. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Esiopetuksen järjestäminen Vantaalla

Vantaalla suomenkielisen esiopetuksen järjestämisvastuu on varhaiskasvatuksen tulosalueella ja

²⁵ Perusopetuslaki (628/1998) 9 § 2 mom.

²⁶ Perusopetusasetus (852/1998) 3 § 2 mom.

²⁷ Perusopetuslaki 6 § 1 mom. (1288/1999) ja Laki lasten päivähoitosta 11 b (1290/1999)

²⁸ Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)

²⁹ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

³⁰ Perusopetuslaki (628/1998) 31 § 2 mom.

³¹ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

³² Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003 ja 1267/2013)

³³ Perusopetuslaki 4 § 1 mom. ja 7 § 5 mom. (628/1998)

ruotsinkielisen esiopetuksen järjestämistä on ruotsinkielisten palveluiden tulosalueella. Opetuslautakunta päättää esiopetuksen ja 6-vuotiaiden lasten valmistavan opetuksen järjestämisperiaatteista, oppilaaksiottoalueista, oppilaaksioton perusteista, kuljetuksen perusteista sekä vuosittain esiopetuksen järjestämiskoista sekä työ- ja loma-ajoista.

Vantaalla esiopetusta järjestetään kunnallisissa päiväkodeissa ja koulujen tiloissa sekä yksityisissä päiväkodeissa, jotka kunta on hyväksynyt esiopetuksen järjestämiskoiksi. Esiopetuksen järjestämiskoiksi hyväksytyyn yksityisen päiväkodin tulee täyttää perusopetuslain ja -asetuksen vaatimukset sekä kunnan esiopetukselle asettamat vaatimukset. Vantaalla esiopetuksen järjestämisluva voidaan myöntää päiväkodille, johon muodostuu vähintään 13 lapsen esiopetusryhmä. Ryhmä voi olla tätä pienempi, jos kyseessä on integroitu, pienennetty tai erityisryhmä. Myös vaihtoehdopedagogiikkaan perustuvassa esiopetuksen järjestämiskoissa ryhmä voi olla tätä pienempi. Varhaiskasvatuspäällikkö voi lisäksi perustellusta syystä myöntää järjestämisluvan päiväkodille, johon muodostuu vähintään seitsemän lapsen ryhmä. Ilta- ja ympärivuorokautisissa päiväkodeissa esiopetusta tarjotaan joustavasti lapsen muu varhaiskasvatarve huomioiden.

Perusopetuslaissa säädetään maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta (Perusopetuslaki 628/1998). Maahanmuuttajille järjestettävän perusopetukseen valmistavan opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tarvittavat valmiudet suomen tai ruotsin kielessä ja tarpeelliset muut valmiudet esiopetukseen tai perusopetukseen siirtymistä varten sekä edistää oppilaiden tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Opetuksen tavoitteena on lisäksi tukea ja edistää oppilaiden oman äidinkielen hallintaa ja oman kulttuurin tuntemusta. Opetuksen tavoitteet on tarkemmin määriteltävä valmistavan opetuksen oppilaan omassa opinto-ohjelmassa (Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 5 §). Tavoitteiden määrittelyn lähtökohtana ovat oppilaan suomen tai ruotsin kielen taito sekä oppilaan aikaisempi koulunkäyntihistoria.

Valmistavan opetuksen aikana oppilaita integroidaan esi- tai perusopetukseen, oppilaan ikätasoa vastaaviin suomen- tai ruotsinkielisiin opetusryhmiin oman opinto-ohjelman mukaan oppilaan omassa opinto-ohjelmassa määritellyllä tavalla. Integroinnin tavoitteena on edistää kotoutumista, opiskelunvalmiuksien ja suomen tai ruotsin kielen taidon kehittymistä sekä laaja-alaisen osaamisen ja eri oppiaineiden sisältöjen omaksumista.

Perusopetukseen siirtymistä suunniteltaessa tulee huolehtia siitä, että tieto oppilaan valmiuksista ja edistymisestä valmistavassa opetuksessa siirtyy seuraavaan kouluun. Oppilaalle ja hänen huoltajalleen annetaan mahdollisuus tutustua ajoissa tulevaan kouluun. (Perusopetuksen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

6-vuotiaiden perusopetukseen valmistavan opetuksen järjestäminen sekä opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt Vantaalla

Vantaalla 6-vuotiaiden perusopetukseen valmistava opetus järjestetään suomenkielisen varhaiskasvatuksen tulosalueella kunnallisissa päiväkodeissa. Opetuksessa noudatetaan Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelmakokonaisuutta sekä Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteita (2016). Valmistavan opetuksen järjestämisessä noudatetaan Vantaan suomenkielisen esiopetuksen ja 6-vuotiaiden lasten valmistavan opetuksen järjestämistä koskevia periaatteita. Valmistavaan opetukseen osallistuvat lapset saavat opetusta viisi tuntia päivässä

esiopetuksen työpäivinä. Valmistava opetus järjestetään inklusiivisesti esiopetuksen ryhmissä.

Valmistavaa opetusta tarjotaan Vantaalla niille lapsille, joiden suomen kielen taito jää alkeiskielitaidon tasolle. Näitä lapsia voivat olla esim. Suomessa asuvat lapset, jotka eivät aiemmin ole olleet suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa, kansainvälisen adoption kautta tulleet lapset sekä suomalaiset paluumuuttajaperheiden lapset. Juuri maahan muuttaneet lapset otetaan suoraan valmistavaan opetukseen. Yli vuoden suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa olleiden lasten suomen kielitaidon tason kartoittaa kieli- ja kulttuurikoordinaattori. Valmistavaan opetukseen osallistumisesta sovitaan yhdessä huoltajien kanssa. Päiväkodin johtaja järjestää huoltajien kuulemistilaisuuden, johon kutsutaan huoltajien lisäksi kieli- ja kulttuurikoordinaattori, tuleva esiopetusryhmän opettaja ja tarvittaessa tulkki. Päiväkodin johtaja valmistelee valmistavaan opetukseen ottamispäätöksen, jonka hän toimittaa varhaiskasvatuspäällikölle. Päätöksen lapsen ottamisesta valmistavaan opetukseen tekee tulosityksikön varhaiskasvatuspäällikkö.

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetusyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen³⁴ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle

³⁴ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5§

oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)³⁵.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan³⁶. Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua Vantaalla

Vantaalla jokaiselle esiopetukseen osallistuvalla lapsella laaditaan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS). LEOPS sisältää lapsen puheenvuoron ja itsearviointin, huoltajien puheenvuoron sekä kuvauksen lapsen vahvuuksista ja lapsesta toimijana erilaisissa esiopetuksen tilanteissa. Lapselle ei aseteta varsinaisia oppimistavoitteita, vaan pohditaan yhdessä asioita, joita lapsi harjoittelee ja opettelee esiopetusvuoden aikana. LEOPS sisältää tarpeen mukaan kaksikielisyyden suunnitelman, tehostetun tuen suunnitelman tai henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS). LEOPS-lomake toimii myös valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmana.

Esiopetuksen opettaja, päiväkodin johtaja ja huoltajat vastaavat yhdessä lapsen säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen. Vantaalla on oma toimintaohje esiopetukseen osallistumisesta.

Koska perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaiden kielitaito ja muut valmiudet vaihtelevat, perusopetukseen valmistavaa opetusta varten ei ole määritelty valtakunnallista tuntijakoa tai oppimäärää, vaan jokaiselle oppilaalle laaditaan oma opinto-ohjelma. Oppilaan omaan opinto-ohjelmaan kirjataan:

- oppilaan lähtötaso, kuten koulunkäyntihistoria, kielitaito ja oppilaan vahvuudet
- oppilaan henkilökohtaiset oppimistavoitteet, joita tarkistetaan säännöllisin väliajoin
- opiskeltavat oppiaineet, niiden tuntimäärät sekä opetuksen sisältö
- oppilaan opinnot valmistavan opetuksen opetusryhmässä ja integrointi perusopetukseen
- ohjauksen järjestäminen ja mahdollisesti tarvittavat tukitoimet.

Oppilaanohjauksen tarkoituksena on kehittää oppilaan oppimisvalmiuksia ja tukea hänen sosiaalista kasvuaan sekä ennaltaehkäistä oppimisvaikeuksia. Oppilaan opiskelua perusopetukseen valmistavassa opetuksessa tuetaan oppilaanohjauksella siten, että opiskelutaidot ja elämänsuunnittelun kannalta

³⁵ Perusopetuslaki 16 a§ 1 mom. (628/1998)

³⁶ Perusopetuslaki 35 § (1040/2014)

tarpeelliset tiedot ja taidot kehittyvät.
(Perusopetuksen valmistavan opetuksen perusteet 2015.)

Valmistavan opetuksen oppimissuunnitelma Vantaalla 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa

Oppilaan omaa opinto-ohjelmaa kutsutaan Vantaalla Valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmaksiksi. Tämä on sama lomake kuin Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS). Valmistavan opetuksen tavoitteita asetettaessa on huomioitava lapsen suomen kielen taitotaso ja oppimisvalmiudet. Opetukseen käytettävien keinojen ja menetelmien valinnassa huomioidaan kullekin lapselle ominainen tapa oppia.

Valmistavan opetuksen oppimissuunnitelma sisältää kaksikielisyyden suunnitelman, jolla tuetaan sekä oman äidinkielen että suomen kielen taidon kehittymistä. Lapsen suomen kielen taidon kehittymistä seurataan suomen kielen taidon kehittymisen seurantalomakkeen avulla. Lapsi voi arvioida omia taitojaan soveltuvin osin kuvitetun eskarilentokoneen avulla. Oppimissuunnitelman täyttämisen yhteydessä lapselle annetaan mahdollisuus kertoa oppimistavoitteistaan.

Vantaalla 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa oppilaanohjaus toteutuu päivittäin lasta kannustamalla ja rohkaisemalla. Opetuksessa huolehditaan, että lapsi tulee tietoiseksi omista vahvuuksistaan ja oppimisen taidoistaan. Valmistavassa opetuksessa on mahdollisuudet harjoitella samanikäisten kanssa yhdessä toimimista sekä vahvistaa oppimisessa tarvittavia taitoja.

2.3 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunnetaitojaan ja kauneudentajuaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatuskäsityksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta³⁷.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävästä elämäntavasta periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten

³⁷ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate³⁸. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamatonta. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Vantaan esiopetuksen arvoperusta

Vantaan esiopetus perustuu kaupungin arvoihin, joita ovat innovatiivisuus, kestävä kehitys ja yhteisöllisyys. Arvot on kuvattu Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa 2012 ja niitä noudatetaan myös esiopetuksessa.

Innovatiivisuus näkyy esiopetuksessa henkilöstön myönteisenä asenteena kehittämiseen ja haluna kehittää osaamistaan. Erilaisuutta, erilaisia ajatuksia ja ratkaisuja hyväksytään. Esiopetuksen ilmapiiri on salliva ja kannustava lasten ja aikuisten ajatusten esilletuomiseen. Esiopetuksessa uskalletaan ja halutaan löytää uutta, kokeilla ja erehtyä.

Kestävän kehityksen ulottuvuudet Vantaan esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa ovat kulttuurinen, sosiaalinen, ekologinen ja taloudellinen. Kestävän kehityksen kulttuurinen ulottuvuus esiopetuksessa näkyy vantaalaiseen kulttuuritarjontaan tutustumisessa ja monipuolisten kulttuurikokemusten tarjoamisessa. Lapsille pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet ja hyvä ryhmähenki esiopetuksessa merkitsevät sosiaalisesti kestävästä kehityksestä. Ekologinen ja taloudellinen ulottuvuus näkyvät esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa monipuolisena ympäristö- ja kuluttajakasvatuksena.

Yhteisöllisyys näkyy esiopetusryhmän toiminnassa, jossa tähdätään siihen, että kaikilla on hyvä olla ryhmässä. Erityisesti syksyllä esiopetuksessa keskitytään ryhmäytymiseen ja ryhmähenkeä tukeviin toimintamalleihin. Esiopetusryhmän henkilöstö huolehtii siitä, että kukaan ei jää yksin ja kaikille on kaveri. Kiusaamisen suhteen Vantaan esiopetuksessa on nollatoleranssi. Kaikkiin kiusaamistilanteisiin puututaan ja koetetaan positiivisen ohjauksen kautta löytää rakentavia ratkaisuja. Esiopetusryhmän ilmapiiri on turvallinen, aikuiset ovat läsnä lapsille ja heidän osallisuuttaan tuetaan toiminnan suunnittelussa. Esiopetuksessa ryhmän erilaisia yksilöitä, niin lapsia kuin aikuisiakin, arvostetaan ja kunnioitetaan.

Vantaan esiopetuksessa pyritään tasa-arvoisuuteen ja tasalaatuisuuteen. Jokaisella lapsella on oikeus laadukkaaseen, pedagogiseen ja tasa-arvoiseen oppimispolkuun. Esiopetuksen laatua pidetään yllä järjestämällä henkilökunnalle koulutusta säännöllisesti ja organisoimalla erilaisia rakenteita esiopetuksen henkilöstön keskinäistä ammatillista vuoropuhelua varten.

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on

³⁸ Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. (21/2004)

merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Oppimiskäsitys Vantaan esiopetuksessa

Oppiminen on toisaalta yhteisöllistä ja toisaalta yksilöllistä. Ryhmässä oppiminen on tärkeää. Lapset oppivat aikuisilta ja toisilta lapsilta. Lapset voivat myös opettaa aikuisia monissa tilanteissa. Oppimista tapahtuu erityisesti vuorovaikutussuhteessa toisten kanssa. Positiivisen ryhmähengen luominen on ensiarvoisen tärkeää ja erilaisia ryhmäytymisen menetelmiä tulee käyttää pitkin vuotta, mutta erityisesti esiopetusvuoden alussa. Yhteisöllisen oppimisen lisäksi tulee huomioida jokaisen lapsen yksilöllisyys, oppimisen tavat ja tavoitteet.

Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikissa esiopetuksen tilanteissa. Myös arkitoiminnan tilanteet hyödynnetään oppimistilanteina.

Oppiminen mahdollistuu vasta kun lapsi kokee olonsa turvalliseksi. Kun lapsella on turvallinen olo, pystyy hän omien lähtökohtiensa pohjalta menemään mukavuusalueensa ulkopuolelle, jossa oppiminen tapahtuu. Hyvä ryhmähenki takaa turvallisen oppimisympäristön, jossa on hyvä harjoitella ja tehdä myös virheitä.

Vantaalaisessa esiopetuksessa painottuu leikin merkitys oppimisessa. Leikki on esiopetusikäiselle lapselle ominaisin tapa toimia ja oppiminen on tehokkainta sen kautta. Leikkiä esiopetuksen työtapana kuvataan enemmän luvussa 4.1.

Vantaalla toteutetaan painopistetyöskentelyä, jonka tavoitteena on henkilöstön osaamisen vahvistaminen. Painopistetyöskentelyssä koko Vantaan varhaiskasvatus keskittyy tietyn teeman kehittämiseen ja vahvistamiseen useamman toimintakauden ajan. Teemoina ovat olleet mm. liikunta, kieli, luonto ja ympäristö sekä leikki. Tämä kehittämistyö näkyy esiopetuksen ryhmissä esimerkiksi leikin arvostamisena ja sen käyttämisenä oppimisen välineenä.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa.

Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatusta- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena³⁹. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Ajattelu ja oppiminen Vantaan esi- ja alkuopetuksessa

Vantaalla laaja-alaisen osaamisen alueista Ajattelu ja oppiminen huomioidaan erityisesti esi- ja alkuopetuksen yhteistyössä ja siirtymävaiheessa. Osa-alueen tavoitteena on tietoisuuden lisääntyminen omasta oppimisprosessista, oppimisen ilon vaaliminen, luottamuksen kehittyminen omaan osaamiseen sekä itsearviointin harjoittelu. Tietoisuutta omasta oppimisprosessista kehitetään monipuolisten toiminnallisten työtapojen kautta. Työtavoissa korostuu vertaistyöskentely ja yhteistoiminnallinen oppiminen, leikki sekä oppimisprosessista kertominen. Lasta kannustetaan auttamaan ja tukemaan myös muita oppimisessa. Opettajat rohkaisevat lapsia luottamaan itseensä tarjoamalla myönteisiä

³⁹ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

oppimiskokemuksia. Itsearviointin opettelu aloitetaan esiopetuksessa. Itsearviointin avulla halutaan tukea motivaation syntymistä ja se perustuu lapsen ja opettajan väliseen avoimeen vuorovaikutukseen.

Vantaalla toteutetaan esi- ja alkuopetuksen toiminnallista yhteistyömallia. Toiminnallisen yhteistyön voi toteuttaa yhteistoiminnallisena projektina. Projekti voi olla esim. kirja projekti, luontopolku, taidenäyttely, musikaali tms. Lasten oma ideointi projektissa korostuu. Projektissa painotetaan ajattelun ja oppimaan oppimisen taitoja vuorovaikutuksen, ongelmanratkaisutehtävien ja vertaisoppimisen keinoin. Projektissa lapsi saa käyttää luontaista uteliaisuuttaan ja kokeilunhalua sekä kokea oivaltamisen iloa vertaisryhmän kanssa. Projektiin voidaan palata tai sitä voidaan jatkaa seuraavina vuosina koulussa.

Toiminnallinen yhteistyö perustuu esi- ja alkuopettajien yhteiseen suunnitteluun. Suunnittelussa tulee huomioida ohjaamisen pedagoginen tavoitteellisuus. Projektin toteutuksessa huomioidaan oppijoiden ikätason mukaiset itsearviointin taidot. Ohjaamisen menetelmien tavoitteena tulee olla lapsen ajattelun kehittyminen ja toimijuuden vahvistaminen. Projektiluontoisuus, johon sisältyy tavoite lopputuloksesta, prosessin suunnittelu, toteutus ja arviointi vahvistavat oppimista.

Esiopetuksessa ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymistä seurataan ja arvioidaan LEOPS-keskustelussa syksyllä ja EsKo- tiedonsiirron yhteydessä keväällä.

Esi- ja alkuopetuksen toiminnallisen yhteistyön yhteistyötapaamisessa arvioidaan yhteistoiminnallisen projektin sujumista: miten ajattelu ja oppimaan oppiminen toteutui yhteisessä projektissa sekä miten lasten osallisuus oli huomioitu.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyden ja turvallisuuden sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestäväan elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen

tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

”Että tulisi varmistettua lapsen pärjäävän niissä toimissa, joissa pitää koulussa suoriutua itsenäisesti: wc-käynnit, ruokailu, ulkovaatteiden ja tavaroiden säilyttäminen. Vaikka ne kotona sujuisikin, ei se tarkoita, että osaa toimia samoin vieraisissa puitteissa.”

Huoltajan vastaus kysymykseen ”Mihin haluaisitte kiinnittää huomiota arjen taitojen harjoittelussa esiopetuksessa?” Uusi esiopetussuunnitelma Vantaalle –blogissa.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvallukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Monilukutaito Vantaan esiopetuksessa

Esiopetuksessa korostetaan tarinoiden kerrontaa, satujen lukemista ja niiden tulkintaa sekä harjoitellaan peruslukutaidon alkeita ja tutustutaan kirjoitettuun tekstiin sekä numeroihin. Tehdään huomioita siitä, että symbolijärjestelmiä on monenlaisia; isoja ja pieniä kirjaimia, numeroita, kuvia ja eri tavoin kirjoitettuja tekstejä.

Vertaisryhmän kanssa yhdessä tutkitaan ympäristöjä ja etsitään niistä erilaisia viestejä. Pohditaan, millaisia viestejä ympäristöstä voi löytyä ja miten ihmiset voivat viestiä toisilleen. Tutustutaan muun muassa leikin, taiteen ja TVT-laitteiden avulla viestien tuottamiseen, tulkitsemiseen, arvioimiseen ja muokkaamiseen.

Vantaalaisessa esiopetuksessa monilukutaitoa harjoitellaan tiiviissä vuorovaikutuksessa toisten lasten ja kasvattajien kanssa. Pääpaino esiopetuksessa on erilaisten sosiaalisten tilanteiden tulkinnassa ja vertaisten kanssa toimeen tulemisessa. Esiopetusvuoden aikana harjoitellaan tulkitsemaan ja lukemaan ihmisten kasvoja, toimintatapoja ja ratkaisukeinoja erilaisissa tilanteissa. Keskustellaan ja pohditaan sitä, kuinka tärkeää on osata lukea erilaisia tilanteita ja viestejä oikein pystyäkseen tulemaan toimeen toisten ihmisten kanssa.

"On monta pientä kirjainta ja sitten oppii sanomaan ne."
"Osaa lukea aika isoa numeroa."
"Vaikka jos lukee jotain vaikeaa Salama-lehteä."

Esiopetusikäisten lasten vastauksia kysymykseen "Mitä on monilukutaito?"

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksuma turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen Vantaan esi- ja alkuopetuksessa

Esiopetuksen aikana jokainen lapsi tutustuu TVT-laitteiden käyttöön. Esiopetuksessa TVT-laitteiden käytössä painotetaan lasten aktiivista toimintaa, leikkiä ja pelillisyyttä osana mediakasvatusta. Oppimisympäristö tukee TVT-taitojen kehittymistä. Pedagogiikassa korostuu yhdessä tekeminen ja uusien asioiden kokeilu. Tieto- ja viestintäteknologian käytöllä opetuksessa tuetaan lapsen ja oppilaan aktiivista roolia sekä syvennetään oppimista. Esiopetuksen lapset ja kasvattajat tutustuvat uuden teknologian käyttöön yhdessä. Eri taitotasoilla olevat tukevat toisiaan oppimisessa.

Vantaalla laaja-alaisen osaamisen alueista Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen huomioidaan erityisesti esi- ja alkuopetuksen yhteistyössä ja siirtymävaiheessa. Vantaalla esi- ja alkuopetuksessa tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen lähtökohtana on, että jokaiselle vantaalaiselle lapselle tarjotaan yhdenmukainen mahdollisuus tieto- ja viestintäteknologian käyttöön esi- ja alkuopetuksen aikana. Tieto- ja viestintäteknologian opetuksen tavoitteena on tarjota valmiuksia toimia aktiivisesti tulevaisuuden yhteiskunnassa. Esi- ja alkuopetuksessa digitaalisia laitteita hyödynnetään osana pedagogiikkaa.

Esiopetuksessa noudatetaan varhaiskasvatuksen Tieto- ja viestintäteknologian pedagogisen käytön strategiaa.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa⁴⁰. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten

⁴⁰ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Vantaan Vaikuttaja-päivä

Esiopetusvuoden aikana lapset opettelevat kertomaan omia mielipiteitään, osallistumaan päätöksentekoon lähiympäristössään sekä sallimaan myös toisten ihmisten osallistumisen ja mielipiteiden ilmaisun.

Vantaalla lasten osallistumista ja vaikuttamista tuetaan koko kaupungin tasolla Vaikuttaja-päivän kautta. Vaikuttaja-päivän tavoitteena on saada lapsia ja nuoria osallistumaan omaa elämämpiiriään koskevaan päätöksentekoon ja keskusteluun sekä innostamaan heitä vaikuttamaan omiin asioihinsa. Vaikuttaja-päivänä lapset ja nuoret saavat tehdä aloitteita ja keskustella päättäjien kanssa vuosittaisesta teemasta. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen lapset osallistuvat Vaikuttaja-päivään Mini Vaikuttaja-toiminnan kautta. Mini Vaikuttajat saavat erilaisten tehtäväksiantojen kautta käsitellä vuosittaiseen teemaan liittyviä asioita ja näin äänensä kuuluviin.

3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyvät mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista

osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteis-työ muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Kaikille yhteinen esiopetus Vantaalla

Vantaalla lapsia ei pääsääntöisesti siirretä toiseen toimintayksikköön esiopetusvuodeksi. Lapselle pyritään tarjoamaan esiopetuspaikka mahdollisimman läheltä kotia ja tuomaan lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki sinne. Vantaalla esiopetukseen osallistuvat lapset toimivat esiopetuksen toiminta-ajan omana ryhmänään.

Kuusivuotiaiden valmistavan opetuksen toteutuminen osana muuta esiopetusta tukee kaikille yhteisen esiopetuksen toimintakulttuuria. Koska lapset tulevat erilaisista kulttuureista ja näkemys opetuksesta ja oppimisesta voi olla hyvinkin erilainen, on tärkeää luoda ja kehittää yhteistä toimintakulttuuria.

Huolimatta siitä, että sukupuolten asema vaihtelee eri kulttuureissa, esiopetuksessa lähtökohtana on tyttöjen ja poikien välinen tasa-arvoisuus. Oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon kysymyksiä voidaan käsitellä luontevasti päivittäisten tapahtumien yhteydessä. Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla tietoinen omista sukupuoleen ja kulttuuriin liittyvistä ennakkokäsityksistään ja pohtia niiden vaikutusta lasten kohtaamiseen. Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivinen kasvattaja viestittää lapsille, että kaikki lapset hyväksytään sellaisina kuin he ovat. Omien, normeihin perustuvien ajattelutapojen tiedostaminen ja aikuisen vallankäytön tunnistaminen eri tilanteissa ovat askelia kohti sensitiivisempää lapsen kohtaamista. Lapsella tulee olla sukupuolestaan ja kulttuuristaan riippumatta mahdollisuus leikkiä erilaisia leikkejä ja hänellä on myös oikeus yksilöllisiin mielenkiinnon kohteisiin. Kasvattajatiimillä on vastuu suvaitsevan ilmapiirin luomisessa.

Esiopetuksessa huomioidaan jokaisen perheen ja lapsen perhekulttuuri. Kasvattaja kohtaa lapsen hänen

tarpeidensa, persoonallisuuden ja perhekulttuurinsa mukaisesti, siten että lapsi kokee olevansa tasa-arvoinen ja yhdenvertainen riippumatta sukupuolestaan, sosiaalisesta tai kulttuurisesta taustastaan tai etnisestä alkuperästään. Esiopetuksessa huomioidaan huoltajien ja lasten osallisuus yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyvissä asioissa. Esiopetuksessa yhdenvertaisuuden toteutumista arvioidaan Vantaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman 2016 mukaisesti.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätämään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa 6 kuvattuja turvallisuuteen liittyviä oppilashuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

Hyvinvointi ja turvallinen arki Vantaan esiopetuksessa

Vantaalla kaikissa varhaiskasvatuksen toimintayksiköissä on käytössä hyvinvointityön toimintamalli. Hyvinvointityössä korostuu ennaltaehkäisevä näkökulma. Kasvattajien tehtävänä on pyrkiä ennakoimaan lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyvät riskit ja ongelmat, jotka nousevat lapsiryhmästä. Varhaiskasvatuksessa hyvinvointityö muodostuu kasvatuskumppanuudesta, turvallisesta kasvulle ja oppimiselle suotuisasta kasvuympäristöstä, lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisesta sekä hyvinvointityötä tukevasta yhteistyöstä. Hyvinvointityö on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä. Kaikkien kasvattajien arkiset toimet ratkaisevat sen, miten hyvinvointityö toimintayksikössä toteutuu. Varhaiskasvatuksen hyvinvointityöstä vastaa päiväkodin johtaja. Esiopetusyhteisön hyvinvointia ja turvallista arkea tukee lisäksi esiopetuksen oppilashuolto, jota Vantaalla kutsutaan esiopetuksen hyvinvointityöksi (kuvattu tarkemmin luvussa 6).

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 13 § mukaan tulee esiopetukseen laatia suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Vantaalla ko. suunnitelma koskee esiopetuksen lisäksi myös muuta varhaiskasvatusta. Suunnitelma laaditaan toimintayksikkökohtaisesti. Suunnitelmassa on määritelty kiusaaminen ja luotu yksikkökohtaiset toimintamallit kiusaamisen ehkäisyyn, siihen puuttumiseen ja tilanteiden jatkokäsittelyyn. Vuosittain laadittavaan esiopetuksen toimintasuunnitelmaan kirjataan yksityiskohtaisempi lasten suojaamisesta väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä esiopetusryhmässä.

Perusopetuslain (1998/628) 35a § mukaisia kasvatuskeskusteluja ei käytetä lain tarkoittamassa muodossa esiopetuksessa. Perusopetuslain mukaisen kasvatuskeskustelun sijaan lapsen kanssa keskustellaan tilanteesta saman päivän aikana. Keskustelun tavoitteena on saada lapsi ymmärtämään tekojensa seurauksia. Yhdessä pohtien pyritään löytämään teoille syitä ja oikeanlaisia ratkaisumalleja. Huoltajille kerrotaan tarvittaessa em. tilanteesta saman päivän aikana.

Perusopetuslain (1998/628) 36 § mukaisia kurinpidollisia keinoja käytetään esiopetuksessa lapsen ikään ja kehitystasoon soveltuvalla tavalla. Jälki-istuntoa, kirjallista varoitusta, opetuksen epäämistä jäljellä olevaksi päiväksi tai määräaikaista erottamista ei esiopetuksessa käytetä kurinpitokeinona. Esiopetustilannetta voimakkaasti häiritsevä tai aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi voidaan poistaa tilasta. Lasta ei jätetä yksin, vaan ryhmän työntekijä on hänen kanssaan. Lapsen kanssa keskustellaan tilanteesta. Huoltajille kerrotaan em. tilanteista samana päivänä ja tarjotaan mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun. Lapsen kiinni pidosta, poistamisesta, tarkastamisesta ja esineen haltuunotosta esiopetusaikana on erilliset ohjeet henkilökunnalle.

Esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt Vantaalla

Toimintakulttuurin kehittäminen ja sen ylläpitäminen vaativat koko työyhteisön yhteisiä pedagogisia keskusteluja ja niitä tukevia rakenteita. Esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisestä ja sen arvioinnista vastaa yksikötasolla päiväkodin johtaja ja tiimitasolla esiopetuksen opettaja. Vuosittain syksyllä laadittavassa ja keväällä arvioitavassa tiimisopimuksessa kuvataan ja arvioidaan esiopetusryhmän toimintakulttuuria. Toimintakulttuurin kehittämiseen liittyvät tavoitteet kirjataan ja niitä arvioidaan kaksi kertaa vuodessa. Vantaan yleisen tuen valikon avulla arvioidaan ja kehitetään toimintakulttuuria kasvua ja

oppimista tukevaksi. Yleisen tuen valikkoa kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Koko kaupungin tasolla esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään henkilökuntaa kouluttamalla ja huolehtimalla koko esiopetuksen henkilökunnan perehdyttämisestä opetussuunnitelmaan.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä luvussa 4 kuvatut esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä⁴¹. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Esiopeuksen oppimisympäristöt Vantaalla

Vantaalla kiinnitetään erityistä huomiota psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön kehittämiseen ja kehittämiseen koko esiopetusvuoden aikana. Esiopeusvuoden alkaessa oppimisympäristössä kiinnitetään erityistä huomiota ryhmäytymiseen, kiireettömyyteen ja turvallisuuden tunteen kehittämiseen. Eri kielet ja kulttuurit näkyvät sekä psyykkisessä että fyysisessä oppimisympäristössä. Esiopeuksen yhteisöllinen hyvinvointityö tukee psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön rakentumista. Yhteisöllisessä hyvinvointityössä voidaan käyttää erilaisia materiaaleja ja menetelmiä.

⁴¹ Valtioneuvoston asetus 4 § (422/2012)

Esiopetuksen oppimisympäristöistä pyritään tekemään oppimiseen houkuttelevia niin, että lapsi innostuu ottamaan asioista selvää ja pystyy oivaltamaan itse. Esiopetusta järjestävät päiväkodit vastaavat tilojen tarkoituksenmukaisesta käytöstä ja muunneltavuudesta ja käyttävät olemassa olevia tiloja ja materiaaleja luovasti. Kuvien käytöllä ja kuvittamisella tuetaan lasten ymmärrystä päivän kulusta ja toiminnasta. Päiväkodin tiloja pyritään hyödyntämään maksimaalisesti esimerkiksi rytmittämällä lapsiryhmien ulkoilu-aikoja. Esiopetuksessa on käytössä joustavasti vakaa päivärytmi. Käännetyn päiväjärjestyksen käyttö esiopetusryhmässä tuo lisää toimintatilaa ja -aikaa aamupäivän työskentelyyn.

Lasten osallisuus huomioidaan oppimisympäristöjen suunnittelussa. Lapset saavat vaikuttaa siihen, mitä leikkivälineitä, materiaaleja ja leikkejä esiopetusryhmässä on tarjolla. Lasten töiden esillepanossa otetaan huomioon lasten näkemykset ja ne asetetaan sopivalle korkeudelle.

Vantaalla esiopetuksen oppimisympäristöjä käytetään monipuolisesti ja hyödynnetään myös päiväkodin ulkopuolisia tiloja ja ympäristöjä. Esiopetusta toteutetaan päiväkotitilojen lisäksi ulkona, metsissä, puistoissa sekä muissa rakennetuissa ympäristöissä. Kirjasto- kulttuuri- ja liikuntapalveluiden tarjoamia mahdollisuuksia käytetään säännöllisesti. Esiopetusvuoden aikana kirjasto tehdään tutuksi oppimisympäristöksi jokaiselle lapselle. Vantaan kulttuurikohteita tehdään tutuksi lapsille esiopetusvuoden aikana. Ulkoilureitit, urheilukentät ja muut lähiliikuntapaikat toimivat oppimisympäristöinä.

Vantaalla on panostettu TVT-laitteisiin osana oppimisympäristöä. TVT-laitteita käytetään kaikissa esiopetusryhmissä pedagogisesti ja suunnitelmallisesti osana oppimista ja toimintaa. TVT-laitteiden käytössä painottuu yhteisöllinen tekeminen, dokumentointi, tiedonhaku sekä lasten ilmaisun, leikin ja luovuuden tukeminen. Oppimista pelillistetään pedagogisesti perustellulla tavalla, esimerkiksi hyödyntämällä pelillisyyttä tukevia sovelluksia ja laadukkaita oppimisleikkejä.

Esiopetuksen oppimisympäristöjä kehitetään ja arvioidaan henkilökunnan viikoittaisissa tiimipalaverissa. Tiimisopimuksessa kuvataan ja arvioidaan ryhmän psyykkistä oppimisympäristöä. Esiopetuksessa laaditaan vuosittain lapsiryhmän keskeiset tavoitteet, jossa otetaan huomioon myös oppimisympäristöjen kehittäminen ja arviointi. Oppimisympäristöjen laadukkuutta voidaan myös arvioida Vantaan yleisen tuen valikon avulla.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien

laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla⁴².

Yhteistyö esiopetuksen aikana Vantaalla

Vantaalla suomenkielinen esiopetus järjestetään kokonaisuudessaan varhaiskasvatuksen tulosalueella. Esiopetus on osa varhaiskasvatusta ja siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ei tuo suurta kulttuurista muutosta varhaiskasvatuksen piirissä olleen lapsen elämään. Esiopetus toteutuu usein tutussa päiväkodissa, tuttujen aikuisten johdolla.

Vantaalla on käytössä esi- ja alkuopetuksen yhteisen toiminnan suunnitelma, johon ovat sitoutuneet kaikki esiopetusta järjestävät päiväkodit ja koulut, joissa on alkuopetuksen luokat. Suunnitelman mukaisesti jokaiselle päiväkodille on nimetty yhteistyökoulu. Syksyllä koulun koolle kutsumassa tapaamisessa suunnitellaan yhteistä toimintavuotta. Toiminnallinen yhteistyö tarkoittaa sitä, että koulu-päiväkoti työpari järjestää lukuvuoden aikana vähintään kaksi yhteistä tapahtumaa ja / tai toimintakokonaisuutta, jossa esiopetukseen osallistuvat lapset ja koulun oppilaat toimivat yhdessä. Lisäksi luokanopettajat tutustuvat päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaan ja esiopetuksen opettajat koulun opetussuunnitelmaan. Lukuvuoden lopussa päiväkodit ja koulut arvioivat toiminnallisen yhteistyön toteutumista.

Erilaisten palveluketjujen saumattomuus on tärkeää lasten hyvinvoinnin tukemisessa. Jotta lapsi ja perhe voivat joustavasti saada tarvitsemansa palvelut, ja jotta yhteistyö vahvistuisi, on esiopetuksen henkilöstön tunnettava eri yhteistyötahojen työnjako ja osattava ohjata lapsi ja perhe oikealle taholle.

Perheneuvola tarjoaa yhteistyötahoille asiantuntija-apua lasten ja nuorten psyykkiseen kehitykseen ja perheiden hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Lasten huoltajat voivat hakeutua perheneuvolaan lapsen kasvua ja kehitystä koskevien kysymysten vuoksi sekä perheessä esiintyvien ristiriitatilanteiden selvittämiseksi.

⁴² Perusopetuslaki 47a (1267/2013)

Varhaiskasvatuksella ja esiopetuksella on selkeä toimintamalli ja rakenteet yhteistyön toteuttamiseksi lastensuojelun kanssa. Lisäksi varhaiskasvatus ja esiopetus tekevät yhteistyötä kuntouttavien tahojen, esimerkiksi lasten terapiapalveluiden ja muiden tutkivien tahojen kanssa.

Yhteistyötä varhaiskasvatuksen ulkopuolisten tahojen kanssa tehdään aina salassapito- ja tiedonsiirtosäädösten mukaisesti. Avoin yhteistyö lapsen asioiden käsittelyyn osallistuvien tahojen välillä on ensiarvoisen tärkeää mahdollisimman tehokkaan asioiden hoidon kannalta. Tiedonsiirtoon ja yhteistyöhön liittyvät lupa-asiat keskustellaan huoltajien kanssa hyvän kasvatuskumppanuuden hengessä.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohdista on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erittäin tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja oppilashuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

”Luotan henkilökunnan ammattitaitoon, mutta olisi hyvä, jos vanhemmilla olisi mahdollisuus saada tietoa mahdollisimman monipuolisesti esiopetustoiminnasta ja sen tavoitteista. Vanhempi voisi vaikuttaa esimerkiksi antamalla arvokasta tietoa lapsesta. Tätä tietoa henkilökunta voisi käyttää hyödyksi opetuksen suunnittelussa.”

Huoltajan vastaus kysymykseen ”Mihin asioihin haluaisitte vaikuttaa lapsenne esiopetuksessa?” Uusi esiopetussuunnitelma Vantaalle –blogissa.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö Vantaan esiopetuksessa

Huoltajille tulee antaa etukäteen tietoa esiopetuksen sisällöstä ja järjestämisestä, kasvun ja oppimisen tukimuodoista sekä esiopetuksen hyvinvointityön (oppilashuollon) palveluista. Tietoa näistä yleisistä, kaikkia esiopetuksen lapsia koskevista asioista saa Vantaan kaupungin internetsivuilta sekä esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstöltä.

Huoltajien odotukset ja tarpeet yhteistyölle vaihtelevat. Onnistuneen yhteistyön perusta on selkeä ja toimiva viestintäkulttuuri, joka rakentuu molemminpuoliselle arvostukselle, luottamukselle, avoimuudelle ja toisen osapuolen kuulemiselle. Viestintäkulttuurilla tarkoitetaan tässä niitä yhteistyön muotoja ja kanavia, joiden kautta tietoa jaetaan ja vastaanotetaan. Huoltajien kanssa sovitaan, mitä viestintäkanavia käytetään. Viestintään liittyvät toiveet kysytään perheiltä itseltään. Varhaiskasvatuksen toimintayksikön ja esiopetusryhmän asioista tiedotetaan huoltajille henkilökohtaisesti keskustelemalla. Lisäksi käytössä voi olla mm. sähköpostiviestintä tai ryhmän oma blogi. Sähköisessä viestinnässä ei koskaan käsitellä yksittäisten lasten henkilökohtaisia tai arkaluontoisia tietoja.

Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään ensisijaisesti henkilökohtaisesti keskustelemalla. Esiopetusvuoden aikana huoltajille tulee antaa riittävästi ja säännöllisesti tietoa lapsen esiopetuksesta ja sen toteutumisesta. Jokaiselle lapselle laaditaan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS) yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa. Huoltajat ovat mukana suunnittelemassa lapsen mahdollisesti tarvitsemaa tukea ja heidän kanssaan arvioidaan säännöllisesti tuen toteutumista. Kasvun ja oppimisen tuen aikana tehtävää yhteistyötä on kuvattu tarkemmin luvussa 5.

Esiopetusvuoden keväällä huoltajien kanssa käydään keskustelu kouluun siirrettävistä lapsen oppimista ja kehitystä koskevista tiedoista. Huoltajat hyväksyvät tiedonsiirron allekirjoittamalla tiedonsiirtolomakkeen.

Opetuksen järjestäjä luo edellytykset kodin ja koulun yhteistyölle. Yhteistyön lähtökohtana on osapuolten yhdenvertainen ja tasa-arvoinen kunnioitus ja kohtelu. Tavoitteena on vuoropuhelun aikaansaaminen oppilaan kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Kodin ja koulun yhteistyössä otetaan huomioon perheiden kieli- ja kulttuuritausta. Huoltajille annetaan tietoa suomalaisesta koulusta ja koulutusjärjestelmästä, opetussuunnitelmasta, oppilaan arvioinnista, opetusmenetelmistä ja perusopetukseen valmistavassa opetuksessa käytettävästä oppilaan omasta opinto-ohjelmasta. Perheille annetaan tietoa perusopetukseen siirtymisestä sekä jatko-opintomahdollisuuksista perusopetuksen jälkeen. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Yhteistyö huoltajien kanssa 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa

Valmistavan opetuksen ja huoltajien välisessä yhteistyössä huomioidaan perheen kulttuuritausta ja kokemukset lähtömaasta. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tavoitteista ja toimintatavoista, valmistavan opetuksen sisällöistä ja toteuttamisesta sekä lapselle laadittavasta Valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmasta. Huoltajat osallistuvat Valmistavan opetuksen oppimissuunnitelman laatimiseen ja arviointiin. Huoltajia kannustetaan osallistumaan esiopetuksen toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Perheiden osallistuminen mahdollistetaan esimerkiksi tulkkipalveluja käyttäen.

Huoltajien kanssa käydyssä kuulemistilaisuudessa täytetään yhdessä keskustellen Alkukeskustelu -lomake. Keskustelun ja kirjausten avulla saadaan tietoa lapsen aiemmasta koulu/päiväkotitaustasta, oman äidinkielen osaamisesta, kielitaidosta ja muista vahvuuksista.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämäntapahtumia. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁴³. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

⁴³ Perusopetuslaki 40-41 § (642/2010)

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

"Mielestäni on todella tärkeää siirtää tietoja kouluun lapsen oppimistavoista ja hyödyntää niitä koulussa opetuksessa. Lasten oppimistavoista voisi keskustella esikoulussa myös vanhempien kanssa, jotta vanhemmatkin voisivat olla tiedon välittäjinä kouluun ja tukea omalta osaltaan lasta kotoa käsin oppimisessa."

"Vanhempien pitäisi ehdottomasti käydä tutustumassa kouluun lastensa kanssa. Vain esiopetusryhmän kanssa tehdyt tutustumiskäynnit eivät riitä. Vanhemman tulee mennä yhdessä lapsensa kanssa ilmoittautumaan kouluun ja olla tietoinen, millaista tietoa lapsesta kouluun välitetään. Vanhemman huomiot lapsesta oppijana tulee myös huomioida tiedonsiirrossa."

Huoltajien vastauksia kysymyksiin "Mihin mielestänne tulisi kiinnittää huomiota kouluun siirryttäessä? Miten vanhemmat voisivat mielestänne olla mukana kouluun siirtymisen eri vaiheissa?" Uusi esiopetussuunnitelma Vantaalle –blogissa.

Yhteistyö siirtymävaiheissa Vantaan esiopetuksessa

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö siirtymävaiheissa

Ennen esiopetuksen alkua pidetään kaikissa Vantaan esiopetuksen järjestämipaikoissa tutustumistilaisuus lapsille ja huoltajille tietyllä viikolla toukokuussa. Tutustumistilaisuudessa huoltajat saavat tietoa esiopetusryhmän käytännöistä, esiopetuksen sisällöistä ja toimintatavoista. Jos esiopetus toteutuu samassa päiväkodissa kuin aiempi varhaiskasvatus, voivat ryhmät käydä säännöllisesti vierailmassa ja leikkimässä tulevassa esiopetusryhmässä. Esiopetusvuoden alkaessa yhteistyö huoltajien kanssa on tiivistä ja päivittäistä. Ensimmäinen vanhempaintilaisuus järjestetään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua.

EsKo-tiedonsiirto

Esiopetuksesta kouluun siirryttäessä Vantaalla on käytössä EsKo (Esiopetuksesta kouluun) - tiedonsiirtomalli kaikissa esiopetusta järjestävissä päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetusvuoden aikana esiopetuksen opettajat havainnoivat kaikkia lapsia yhtenäisen havainnointimenetelmän avulla. Esiopetuksen opettaja kokoaa havainnot lapsen taidoista, vahvuuksista ja tuen tarpeista havainnointilomakkeelta EsKo -tiedonsiirtolomakkeelle. Esiopetuksen opettaja käy tiedonsiirtolomakkeen läpi huoltajien kanssa esiopetusvuoden arviointikeskustelussa ennen EsKo -tiedonsiirtopalaveria. Samassa yhteydessä esiopetuksen opettaja keskustelelee huoltajien kanssa mahdollisesta Tehostetun EsKo –

tiedonsiirron tarpeesta ja pyytää huoltajan allekirjoituksen tiedonsiirtolomakkeeseen.

Esiopetusryhmien opettajat ja koulun henkilöstö toteuttavat tiedonsiirron koulutulokkaista lähikoulumäärittelyjen jälkeen. Päiväkodin johtaja vastaa yksikkönsä esiopetukseen osallistuvien lasten osalta siitä, että tiedonsiirto toteutuu Vantaalla koulunsa aloittavien lasten osalta. EsKo - tiedonsiirtolomake luovutetaan rehtorille tai muulle koulun henkilökuntaan kuuluvalla, joka huolehtii siitä, että lomakkeet päätyvät rehtorille.

Jos lapsen siirtyminen kouluun vaatii tavallista enemmän yhteistä keskustelua esiopetuksen ja koulun henkilöstön ja huoltajien kesken, tehdään Tehostettu EsKo-tiedonsiirto. Tehostetussa EsKo-tiedonsiirrossa järjestetään neuvottelu esiopetusvuoden keväällä tai ensimmäisen luokan syksyllä. Neuvotteluun osallistuvat huoltajat, koulun edustaja sekä esiopetuksen opettaja. Tilaisuudessa keskustellaan asioista, jotka tukevat lapsen oppimista ja jotka olisi hyvä ottaa huomioon koulun alettua. Tehostetussa tiedonsiirrossa on oleellista siirtää tietoa niistä toimintatavoista ja oppimisympäristön muutoksista, joita lapsen tukemiseksi on käytetty ja joista lapsen on katsottu erityisesti hyötyvän. Tiedonsiirtoon kiinnitetään erityisesti huomiota niiden lasten osalta, joiden tuen muoto muuttuu tehostetusta erityiseen tukeen koulunkäynnin alkaessa.

Tilanteissa, joissa huoltajat eivät anna suostumusta tiedon siirtoon lapsen siirtyessä esiopetuksesta kouluun, tulee kuitenkin opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot siirtää eteenpäin (Perusopetuslaki 40§). Esiopetuksen opettaja vastaa tietojen siirtämisestä. Hän arvioi, mikä on opetuksen järjestämisen kannalta välttämätöntä tietoa. Esiopetuksen opettaja kertoo huoltajille, mitä tietoa siirtää ja millä perusteilla. Jos huoltajat edelleen vastustavat tietojen siirtoa, päiväkodin johtaja on yhteydessä tulosyksikön varhaiskasvatuspäällikköön ja sivistystoimen lakimieheen. Esiopetuksen opettaja siirtää tiedot perusopetukseen saatuaan luvan lakimieheltä.

Syksyllä järjestetään koulujen toimesta tiedonsiirron arviointitilaisuus, jossa esiopetuksen ja koulun henkilöstö arvioivat kevään prosessia ja voivat vielä täydentää koulutulokkaista saatua opetuksen järjestämisen kannalta oleellista tietoa. Rehtori vastaa arviointitilaisuuden koollekutsumisesta. Yhteisen arvioinnin yhtenä tarkoituksena on, että koulun ja esiopetuksen henkilöstö saavat palautetta työssään ja voivat täten kehittyä ammatillisesti lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Yksittäisten oppilaiden neuvotteluihin (esim. HOJKS, oppimissuunnitelma), kutsutaan esiopetuksen opettaja, joka antaa lisätietoa lapsesta esiopetusvuoden kokemusten perusteella.

Siirtymävaihe 6-vuotiaiden valmistavasta opetuksesta kouluun Vantaalla

Valmistavan opetuksen jälkeen lapsi siirtyy perusopetuksen oppilaaksi. Lähikoulu määrittää mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tiedonsiirto kouluun tapahtuu EsKo-tiedonsiirron yhteydessä. Mikäli lapsi on aloittanut valmistavassa opetuksessa kesken esiopetuksen lukuvuotta, siirtyminen perusopetukseen suunnitellaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuurikoordinaattorin sekä perusopetuksen aluekoordinaattorin kesken. Valmistavan opetuksen aikana tehty ja päivitetty Valmistavan opetuksen oppimissuunnitelma liitteineen siirtyy huoltajien luvalla kouluun EsKo-tiedonsiirron yhteydessä.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.5) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearviointin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

"Toivon hiihtoa, luistelua,
jalkapalloa ja sählyä."
"Toivon kirjaimia."
"Mukavaa eskaria, jossa
syödään ruoka."
"Toivon että siellä luettaisiin.
Aikuinen lukisi lapsille satuja."
"Toivon kivaa eskaria ja
leikkiä."

Lasten toiveita tulevalle esiopetusvuodelle.

Monipuoliset työtavat Vantaan esiopetuksessa

Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa. Vantaalaisessa esiopetuksessa painottuvat leikki ja leikilliset menetelmät työtapana. Leikille tulee luoda tilaa ja mahdollisuuksia suunnittelemalla esiopetusryhmän toimintaa ja strukturia leikkiä tukevasti. Erilaisin juonellisen ja tarinallisen oppimisen menetelmin voidaan toteuttaa lapsille mielekkäitä oppimiskokonaisuuksia. Myös opetuksen eheyttäminen tapahtuu luonnostaan näiden leikillisten työtapojen kautta. Lasten leikkiä tulee havainnoida aktiivisesti ja suunnitella toimintaa havaintojen pohjalta.

Liikunnan ja aktiivisen elämäntavan merkitys on lapsen kokonaiskehityksen kannalta suuri. Työtapa ja valitessa tulee ottaa huomioon se, että työskentely ei ole liian paikallaan pysyvää ja liikkumattomuuteen kannustavaa. Lapsi oppii liikkuen, leikkien, toimien ja tutkien. Jokaiseen esiopetuspäivään tulee kuulua oppimista liikunnan ja liikkeen kautta.

Esiopetuksen opettajalla tulee olla laaja-alaista osaamista ja opetettavan tiedon tulee perustua tieteelliseen tietoon. Esiopetuksen henkilökunnan omia kiinnostuksen kohteita ja osaamisalueita hyödynnetään toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Esiopetuksessa suositetaan pienryhmätoimintaa, mutta pienryhmät eivät ole pysyviä. Esiopetuksen aikana harjoitellaan työskentelyä monenlaisissa ja monen kokoisissa ryhmissä. Myös suuremmissa ryhmissä sekä itsenäisesti työskennellään.

Vantaalla käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa pedagogisesti oppimisen ja leikin tukena. Jokaisessa esiopetusryhmässä on käytössä tablet-laitteita, joiden pedagogiseen käyttöön henkilökunta on koulutettu. Vantaan varhaiskasvatuksen tieto- ja viestintäteknologian käytön strategiassa on kuvattu pedagogisen käytön periaatteet. Tablet-laitteiden lisäksi esiopetusryhmissä on käytössä mm.

digikameroita, videokameroita, datatykkeitä ja tietokoneita.

Esiopetus ei perustu tehtäväkirjojen käyttöön, vaan toiminnan on oltava monipuolista. Esiopetuskirjasarjojen opettajan oppaat ovat hyvä tuki työhön, mutta esiopetuksen toiminta ja työtavat tulee rakentaa muun kuin tehtäväkirjojen täytön ympärille.

Työtapojen valinnassa ja arvioinnissa otetaan lapsilta ja huoltajilta saadut palautteet huomioon. Lasten palautteita kerätään esiopetusryhmissä aktiivisesti ja erilaisin menetelmin. Esiopetuksen henkilökunta arvioi käyttämiään työtapoja viikoittain tiimipalaverissa, esiopetuksen toimintasuunnitelma-arvion yhteydessä kaksi kertaa vuodessa sekä tulos- ja kehityskeskusteluissa kerran vuodessa.

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa hyödynnetään kokemuksellisia ja toiminnallisia oppimisympäristöjä ja monipuolisia opetusmenetelmiä ja työtapoja. Monipuoliset oppimisympäristöt tarjoavat oppilaalle mielekkäitä ja monipuolisia tilanteita käyttää kieltä eri kommunikatioympäristöissä. Erilaiset tilanteet kehittävät oppilaan kykyä toimia sekä itsenäisenä yksilönä että yhteisön jäsenenä ja antavat valmiuksia elinikäiseen oppimiseen. Erilaiset oppimisympäristöt tutustuttavat oppilasta myös suomalaiseen kulttuuriin ja edistävät hänen kotoutumistaan lähiympäristöön sekä laajemmin suomalaiseen yhteiskuntaan.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen aikana on tarpeen oppia vähitellen myös itsenäistä työskentelyä, tiimityöskentelyä, tieto- ja viestintäteknisiä taitoja ja tiedonhakataitoja. Oppiminen on sidoksissa oppilaan aiempiin tietoihin ja oppimisstrategioihin ja on siten jokaisella yksilöllistä. Koska eri oppiaineet ja niiden tavat käyttää kieltä ovat keskeisiä perusopetukseen valmistavassa opetuksessa, opetus edellyttää kielitietoisia työtapoja kaikissa oppiaineissa. Erilaisten tekstien lukemisen, ymmärtämisen, tulkitsemisen ja tuottamisen taidot ovat keskeisiä. Kielitietoiset työtavat edellyttävät opettajien yhteistyötä ja yhteistä ymmärrystä kielen merkityksestä oppimisessa.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaat eroavat toisistaan kielitaidoltaan, oppimis- ja opiskeluvälineiltään, kiinnostuksen kohteiltaan ja motivaatioiltaan sekä oppimistarpeiltaan. Valmistava opetus pyritään järjestämään niin, että nämä oppilaiden väliset erot otetaan huomioon. Esimerkiksi eri-ikäiset ja kielitaidoltaan eritasoiset oppilaat voidaan jakaa omiksi ryhmikseen. Lisäksi oppilaiden erilaiset oppimistarpeet voidaan ottaa huomioon eriyttämällä opetusta. Valmistavaa opetusta kehitetään tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti yhtenäisenä kokonaisuutena, jossa kielitaito ja muut valmiudet kehittyvät jatkuvasti. Oppilaat saavat myös mahdollisuuksia oppia toisiltaan, tukea toisiaan ja toimia kielenkäytön mallina toisilleen. Tärkeässä asemassa on opettajan antama vuorovaikutuksellinen tuki, jonka avulla oppija suoriutuu myös sellaisista tehtävistä, jotka voisivat itsenäisesti olla mahdottomia suorittaa.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Oppimisympäristö ja monipuoliset työtavat 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Vantaalla

Valmistavaan opetukseen osallistuvien lasten oppimisympäristöä suunniteltaessa tulee erityisesti ottaa huomioon opetuksen ja oppimisen eheyttäminen ja eriyttäminen. Valmistavassa opetuksessa eheyttävä työskentely tapahtuu erilaisten teemojen, projektien, leikin ja päivittäisten toimintojen avulla monipuolisia työtapoja ja menetelmiä käyttäen. Kuvien käyttö oppimisympäristössä ja päivittäin eri tilanteissa auttaa lasta arjen sujumisessa sekä suomen kielen ymmärtämisessä ja oppimisessa. Opetuksen eriyttämisen lähtökohdina ovat kunkin lapsen vahvuudet, kehitystaso ja kiinnostuksen kohteet sekä erilaiset tavat oppia. Opetusta eriyttämällä lapsille tarjotaan onnistumisen kokemuksia ja riittäviä haasteita.

Pienryhmätoimintaa käytetään oppimisen eriyttämiseen. Lapsen kotoutumisen vaiheesta riippuen, hän saattaa tarvita eriytettyä ohjausta esim. arkitaitojen oppimisessa.

Vantaalla valmistava opetus koostuu päivittäin neljästä esiopetustunnista ja yhdestä suomen kielen opettamiseen keskittyvästä tunnista, joka sijoittuu ennen tai jälkeen esiopetusajan. Esiopetuksen opettaja vastaa valmistavan opetuksen toteutumisesta, sisällön suunnittelusta ja arvioinnista. Suomen kielen opetusta voi antaa esiopettajan lisäksi kuka tahansa päiväkodin kasvattaja. Suomen kielen opetuksen sisältö suunnitellaan valmistavaa opetusta saavan lapsen lähtökohdista, mutta opetushetkillä voi olla mukana myös muita samansisältöisestä opetuksesta hyötyviä lapsia.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta⁴⁴. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä⁴⁵. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehittymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla⁴⁶. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan⁴⁷.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁴⁸. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella

⁴⁴ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)

⁴⁵ Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

⁴⁶ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

⁴⁷ Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

⁴⁸ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille annetaan lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁴⁹. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena Vantaan esiopetuksessa

Arvioinnin tarkoituksena on auttaa henkilökuntaa suunnittelemaan ja kehittämään esiopetusryhmän toimintaa kunkin lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukevaan suuntaan. Arviointi on yksittäisen lapsen ja lapsiryhmän havainnointia, dokumentointia ja arviointipäätelmien muodostamista sekä kootun seurantatiedon hyödyntämistä, jonka pohjalta opettaja suuntaa opetusta, muokkaa oppimisympäristöjä sekä suunnittelee lasten mahdollisesti saamaa tukea. Lapsen ja lapsiryhmän arvioinnin lisäksi kasvattajien oman toimintansa itsearviointi on osa arviointiprosessia. Oleellista on se, mitä tehdään arvioinnin jälkeen. Tarvittaessa arvioinnin tulosten perusteella tehdään opetukseen muutoksia, jotka tukevat lasten oppimista.

Vantaalla käytössä olevaan EsKo-tiedonsiirtoprosessiin kuuluu Esiopetusikäisen lapsen havainnointi – lomake, jonka avulla havainnoidaan koko ryhmän lasten taitoja ja toimintaa eri osa-alueilla. Havainnointilomakkeen avulla saadaan tietoa paitsi yksittäisestä lapsesta, myös koko ryhmän toiminnasta. Havainnointitiedon perusteella esiopetuksen henkilökunta arvioi ja suunnittelee ryhmän toimintaa sekä pystyy tunnistamaan tietyillä osa-alueilla oppimisessaan ja kehityksessään tukea tarvitsevat lapset.

LEOPS- ja EsKo-keskustelut ovat tärkeä osa esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistä arviointia. Huoltajan havainnot lapsen oppimisesta ovat tärkeitä ja ne tulee kirjata LEOPS-lomakkeeseen. Huoltajien tekemää arviointia ja palautetta tulee käyttää pedagogisesti osana lapsen esiopetuksen suunnittelua.

⁴⁹ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

Vanhempainilaisuuksia käytetään yhteisen suunnittelun ja arvioinnin foorumeina. Lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa hyödynnetään myös asiakastyytyväisyyskyselyn tuloksia.

Päivittäisissä kohtaamisissa voidaan yhdessä lapsen kanssa kertoa huoltajalle esiopetuspäivän tapahtumista ja näin tehdä arviointia joka päivä. Tämä tukee lapsen käsitystä omasta oppimisestaan ja kehityksestään, tekee oppimisen lapselle näkyväksi sekä opettaa itsearviointia.

Esiopetuksen lapset täyttävät syksyllä LEOPS:n yhteydessä itsearviointilentokoneen, jossa he arvioivat omaa osaamistaan värikoodein. Aikuinen ohjaa tilannetta keskustelemalla, mutta ei puutu lapsen arviointiin. Itsearviointi toistetaan keväällä ja verrataan lapsen kanssa osaamisen kehittymistä.

Lasten kanssa arvioidaan koko oppimisprosessia, ei vain lopputulosta. Lisäksi arvioidaan koko ryhmän toimintaa. Lapsille tehdään näkyväksi oppimisen prosessi, yhteisöllinen oppiminen ja lasten vaikutusmahdollisuudet oman oppimisensa ohjaamiseen. Arvioinnissa pyritään realistisuuteen positiivisessa ilmapiirissä.

Vantaalla arviointia koskeva tiedonsiirto esiopetuksesta perusopetukseen toteutuu EsKo-tiedonsiirtoprosessin kautta, jota on kuvattu luvussa 3.3. Lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa arviointia koskeva tieto siirretään pääsääntöisesti huoltajien luvalla. Opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömän tiedon saa siirtää ilman huoltajien lupaa (Perusopetuslaki 40 §).

Esiopetukseen osallistunut lapsi saa Vantaan kaupungin laatiman Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisen osallistumistodistuksen.

Opetussuunnitelmassa määrätään valmistavaan opetukseen osallistuvien arvioinnista sekä heille annettavasta todistuksesta. Arvioinnin tulee olla ohjaavaa, kannustavaa ja monipuolista. Oppilaan edellytyksiä itsearviointiin kehitetään. Arvioinnin avulla valmistavan opetuksen oppilaalle annetaan kuva myös perusopetuksen vaatimuksista.

Arvioinnin suorittavat yhteistyössä kaikki oppilasta opettavat opettajat. Arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen havainnointiin ja näyttöön. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa ei käytetä numeerista arviointia.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen päätteeksi oppilaalle annetaan todistus perusopetukseen valmistavaan opetukseen osallistumisesta. Todistukseen merkitään perusopetukseen valmistavan opetuksen laajuus, opiskellut oppiaineet, niiden laajuus ja opetuksen sisältö. Todistuksessa kuvataan oppilaan edistymistä valmistavan opetuksen aikana.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Arviointi ja osallistumistodistus 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Vantaalla

Vantaan 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa noudatetaan samoja arvioinnin periaatteita kuin esiopetuksessa. Erityisesti kiinnitetään huomiota suomen kielen oppimiseen, jota seurataan Suomen kielen taidon seurantalomakkeen avulla.

Vantaan 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa käytetään samaa osallistumistodistusta kuin esiopetuksessa. Perusopetukseen valmistavan opetuksen laajuus, opetuksen sisältö sekä lapsen

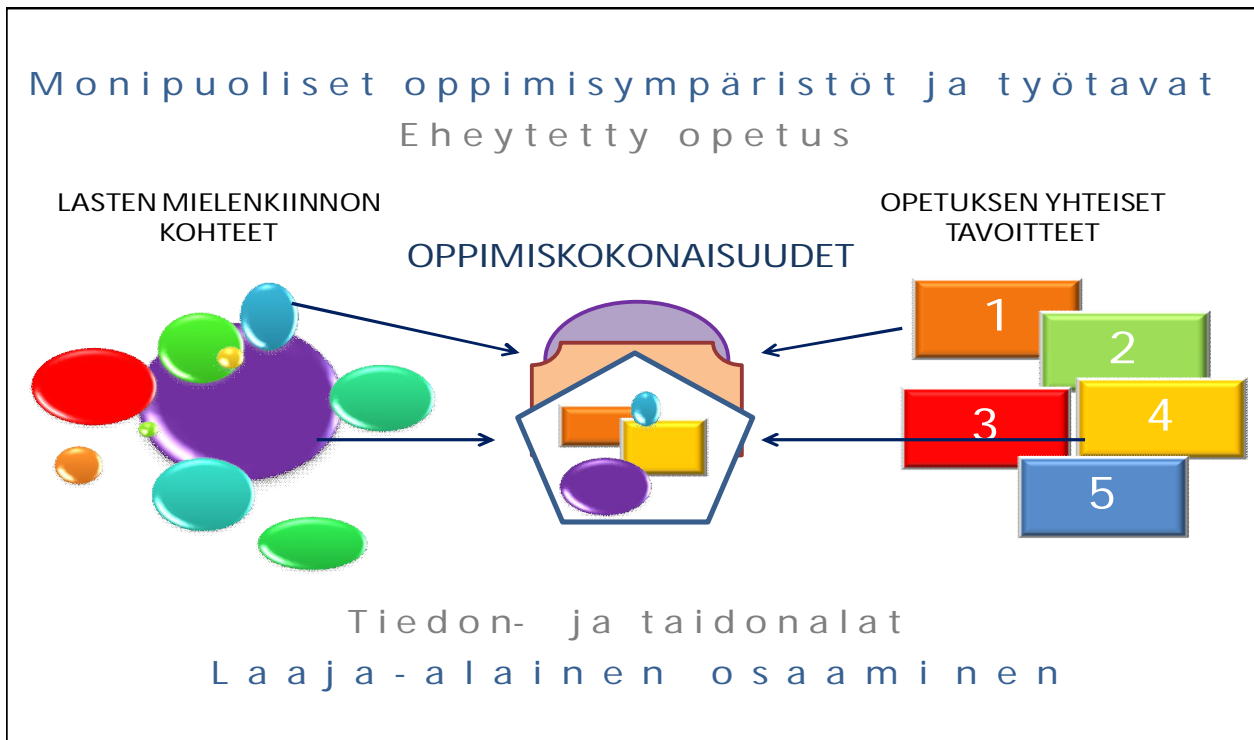
edistyminen valmistavan opetuksen aikana kuvataan Valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmassa ja EsKo-tiedonsiirtolomakkeessa.

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet (kuviot 1). Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Kuvio 1. Oppimiskokonaisuuksien muodostaminen

Lapsen toiveita tulevalle esiopetusvuodelle.

- Omatoimisuus
- Toisten huomioiminen
- Liikenteessä liikkuminen
- Vuodenajat
- Työrauha
- Ryhmätyöskentely
- Kello
- Perustaidot lukemisesta ja laskemisesta
- Sosiaaliset taidot
- Pettymyksen käsittelyä ja kärsivällisyyttä

Huoltajien toiveita esiopetusvuonna opeteltavista asioista.

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen musiikillinen toiminta on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja

improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoja, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan käsitöiden tekemistä ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitys yhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan suulliseen ja keholliseen ilmaisuun monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Yhteistyö Vantaan kulttuuripalveluiden kanssa

Esiopetuksen kulttuurikasvatuksen tavoitteena on, että lapsi tutustuu esiopetuksessa vantaalaiseen kulttuuritarjontaan ja saa monipuolisia kulttuurikokemuksia. Esi- ja alkuopetuksen kulttuurikasvatuksessa painottuvat leikkilliset ja toiminnalliset työtavat sekä esittävät taiteet.

Vantaan kaupungin kulttuuripalvelut tukee esiopetusta kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustumisessa. Vantaan kulttuuripalvelut tarjoaa monia käytäntökohteita esiopetuksen ryhmille kulttuuriin ja taiteen eri muotoihin tutustumiseen, kokemiseen ja itse tekemiseen. Jokainen esiopetusryhmä vieraillee vuoden aikana vähintään yhdessä Vantaan kulttuuripalveluiden järjestämässä tapahtumassa tai kohteessa. Esiopetusryhmille suunnatut Vantaan kulttuuripalveluiden tapahtumat ja kohteet löytyvät puolivuositain ilmestyvästä esitteestä, joka toimitetaan päiväkoteihin.

Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetuksessa kielestä tulee yhä vahvemmin lasten

ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten kielellisten taitojen kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

<p>Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet</p>
<p>Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.</p>
<p>Yksityiskohtaisemmat tavoitteet</p>
<p>Lasten suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.</p> <p>Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.</p> <p>Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänneisiin.</p> <p>Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnustamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.</p> <p>Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.</p> <p>Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä</p>

heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla eri kieliä yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Yhteistyö Vantaan kaupunginkirjaston kanssa

Esiopetusvuoden aikana tutustutaan kirjaston käyttöön ja kirjastoon oppimisympäristönä. Vantaan kirjastot tarjoavat esiopetusryhmille erilaisia palveluita, joista saa tietoa olemalla yhteydessä kirjastoon. Esiopetusryhmille järjestetään muun muassa tilaussatutunteja ja kootaan lainattavia aineistopaketteja ryhmän toivomista teemoista. Kirjasto tukee esiopetusta mediataitojen ja monilukutaidon opetuksessa. Kirjastoautot tuovat palvelunsa myös suoraan monien päiväkotien pihalle. Kirjaston Satudiplomin suorittaminen on suositeltavaa esiopetusvuoden aikana.

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa pääpaino on suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -opinnoissa, joiden osalta tavoitteena on kehittyvä alkeiskielitaito. Opetuksessa noudatetaan soveltuvien osin perusopetuksen suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opetussuunnitelman perusteita. Suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -opinnot ovat pohjana kaikille muille opinnoille. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -opintojen tavoitteena on antaa oppilaille tarvittavat valmiudet siirtyä perusopetukseen. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaan koulu- ja opiskelutausta ja hänen jo mahdollisesti hallitsemansa suomen tai ruotsin kielen taito. Oppilaan omassa opinto-ohjelmassa määritellään taito- ja ikätason mukaiset suomen tai ruotsin kielen opetuksen tavoitteet ja sisällöt.

Oppilaan oman äidinkielen opetuksen tavoitteena on tukea ja edistää äidinkielen hallintaa, kulttuuritaustan tuntemusta ja kulttuuri-identiteetin kehittymistä. Oman äidinkielen hyvä hallinta luo edellytyksiä myös suomen/ ruotsin kielen oppimiselle ja tällä kielellä tapahtuvalle muulle oppimiselle. Oppilaille järjestetään opetusta mahdollisuuksien mukaan. Opetus noudattaa opetussuunnitelman perusteiden liitteessä kuvattuja oppilaan oman äidinkielen opetuksen tavoitteita, sisältöjä ja oppilaan oppimisen arviointia. Oppilaan oman äidinkielen hallintaa ja sen säilymistä tuetaan myös eri tavoin yhteistyössä perheen kanssa.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Kielen rikas maailma 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Vantaalla

Kuusivuotiaiden perusopetukseen valmistavassa opetuksessa pääpaino on suomen kielen oppimisessa. Suomi toisena kielenä (S2) -opetuksen tavoitteet, sisällöt ja menetelmät kirjataan Lapsen valmistavan opetuksen oppimissuunnitelmaan (LEOPS). Esiopetuksen opettaja käyttää Suomen kielen taidon kehittymisen seurantalomaketta havainnoinnin, suunnittelun ja arvioinnin välineenä. Lapsen suomen kielen taidon kehittymistä seurataan erityisesti kuullun ymmärtämisen ja puhumisen osalta.

Suomi toisena kielenä opetus ja suomen kielen oppiminen nivoutuvat kaikkiin esiopetuksen

oppimiskokonaisuuksiin. Suomen kielen oppiminen on prosessi, joka tapahtuu jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja suunnitelmallisessa toiminnassa. S2-opetukseen liittyvä ohjeistus löytyy Vantaan Kieli- ja kulttuuritietoisen varhaiskasvatuksen käsikirjasta (2015).

Lapsen oma äidinkieli

Vastuu lasten oman äidinkielen säilymisestä ja kehittämisestä on perheellä. Esiopetuksen henkilöstö kannustaa ja tukee perhettä vaalimaan omaa kieltään ja kulttuuriaan. Esiopetuksen henkilöstö keskustelee perheiden kanssa oman äidinkielen merkityksestä ja ohjaa, miten omaa äidinkieltä voidaan tukea ja kehittää uudessa kieliympäristössä.

Ryhmässä tutustutaan esiopetusvuoden aikana lapsiryhmässä esiintyviin kieliin ja opetellaan joitakin yleisimpiä fraaseja ja sanoja. Kirjojen ja kerrottujen tarinoiden kautta tutustutaan eri maiden kansansatuihin ja niiden erilaisiin versioihin. Vantaan kaupunginkirjastoista on saatavilla lastenkirjallisuutta monilla eri kielillä. Kirjaston kanssa tehtävän yhteistyön avulla voidaan tukea lapsen oman äidinkielen kehittymistä.

Oman äidinkielen tukemiseen liittyvä ohjeistus löytyy Vantaan Kieli- ja kulttuuritietoisen varhaiskasvatuksen käsikirjasta (2015).

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunteiden kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen historiallisesta näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä eettistä kasvatusta. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen katsomuskasvatuksessa yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Minä ja meidän yhteisömme Vantaan esiopetuksessa

Vantaalaisessa esiopetuksessa näkyy kulttuurinen ja katsomuksellinen monimuotoisuus. Lasten esittämiä kysymyksiä, jotka liittyvät erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin ja kulttuureihin, käsitellään luontevasti esiopetuksen eri tilanteissa. Lapsi saa tukea katsomuksellisen ja kulttuurisen identiteettinsä kehittymiseen elämäнкysymysten pohtimisen ja ihmettelyn sekä erilaisiin juhlaperinteisiin tutustumisen kautta. Näin vahvistetaan lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja opetetaan lapsia arvostamaan kaikkien perheiden perinteitä ja tapoja. Katsomuskasvatuksessa voidaan tehdä yhteistyötä lähialueen eri uskonnollisten ja katsomuksellisten yhteisöjen kanssa.

Ryhmässä tutustutaan esiopetusvuoden aikana lapsiryhmässä esiintyviin kielisiin ja kulttuureihin. Ryhmässä läsnä olevista kielistä opetellaan joitakin yleisimpiä fraaseja ja sanoja. Perheiden asiantuntemusta omasta kulttuuritaustastaan hyödynnetään esiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Kirjojen ja kerrottujen tarinoiden kautta tutustutaan eri maiden kansansatuihin ja niiden erilaisiin versioihin. Kirjastoista on saatavilla erilaisia kulttuureista kertovia kirjoja ja muita aineistoja. Lastenkirjoja löytyy myös useilla eri kielillä.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristönsä on matemaattisten taitojen opettelussa sekä teknologia- ja ympäristökasvatusten toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja päättelöllä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan

dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään matemaattisia taitojaan toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestyksestä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen ympäristökasvatus tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä teknologisia ratkaisuja ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla

itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Matemaattisten valmiuksien arviointi ja tukeminen Vantaan esiopetuksessa

Matematiikka koostuu isosta joukosta erilaisia tietoja ja taitoja, jotka kehittyvät vaiheittain lapsen oman tutkiskelun ja oppimisen sekä opetuksen ja siihen liittyvän harjoittelun kautta. Vantaalaisessa esiopetuksessa korostetaan arkipäivän matematiikkaa. Esiopetuksen toiminnat, kuten pelit, arkitoilintilanteet ja sääntöleikit, sisältävät paljon tilanteita, joissa harjoitellaan ja käytetään matemaattisia taitoja. Erityisesti esiopetusvuoden syksyllä yksittäisten lasten kohdalla on tärkeä pohtia paitsi senhetkisiä taitoja myös sitä, pystyykö lapsi oppimaan, kun taitoa harjoitellaan. Matemaattisten taitojen säännöllinen havainnointi ja kehittäminen ovat myöhemmän oppimisen kannalta tärkeää.

Ympäristökasvatus Vantaan esiopetuksessa

Vantaalaisessa esiopetuksessa luonto on helposti saavutettavissa oleva oppimisympäristö. Lähes kaikilla esiopetusryhmillä on lähimetsä kävelymatkan päässä. Tavoitteena on lapsen luontosuhteen vahvistaminen. Luonnossa lapset saavat kokemuksia ja elämyksiä yhdessä toisten kanssa, mutta metsässä on mahdollisuus myös rauhoittumiseen.

Vantaan sivistystoimella on ympäristöohjelma, jota toteutetaan soveltaen päiväkodeissa ja esiopetusryhmissä. Lasten kanssa keskustellaan arjen valinnoista ja kohtuullisesta kuluttamisesta. Nämä asiat tukevat kestävä kehityksen toteuttamista ryhmässä. Lasten kanssa lajitellaan jätteitä, kiinnitetään huomiota energian ja veden kulutukseen. Päiväkodit voivat osallistua Vantaan kaupungin järjestämiin EkoTeko -kilpailuihin, joissa kuusivuotiaat voivat olla aktiivisina toimijoina.

Vantaalaiset esiopetusryhmät tekevät yhteistyötä Vantaan luontokoulun kanssa. Vantaan luontokoulun toiminta tukee päiväkotien ympäristökasvatustyötä. Luontokoulun esiopetukselle suunnattuja toimintamuotoja ovat kummiluokkatoiminta, yksittäiset luonto-opetuspäivät ja kasvattajien kurssit. Luontokoulussa pääosa opetuksesta tapahtuu ulkona. Opetuksessa käytettävät menetelmät ovat toiminnallisia ja käytännönläheisiä. Opetuksen sisällöt ovat monialaisia.

Kasvan ja kehityksen

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja ruokaan liittyvän osaamisen oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan kohtuullisen kuluttamisen merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan turvalliseen elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Liikunta Vantaan esiopetuksessa

Liikkuminen on lapselle ominainen tapa toimia. Lapset ilmaisevat itseään liikkuen ja kehittävät motorisia taitojaan leikin lomassa. Liikunnan tulee olla lapselle positiivinen elämys. Sen tarjoamat tunnekokemukset ovat oleellisessa osassa elämänikäisen liikunnan ilon löytämisessä. Liikunta on tehokas keino vahvistaa lapsen itsetuntoa, mutta myös heikentää sitä, jos liikunnan iloa ei osata hyödyntää oikein. Esiopetuksen liikunnassa tulee tietoisesti pyrkiä pois kilpailusta ja suoritusten vertailusta.

Yhteistyö perheiden kanssa on tärkeää, sillä liikunnallinen elämäntapa ei voi syntyä vain esiopetuksen aikana. Esimerkiksi liikunnalliset vanhempaintilaisuudet tai esiopetuksen erilaiset koko perheen tapahtumat lähimetsässä tai liikunnallisten tehtäväratojen merkeissä tukevat koko perheen liikkumista. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS) -keskusteluissa keskustellaan lapsen päivittäisestä liikunnan määrästä. Esiopetusikäisen lapsen tulisi liikkua aktiivisesti vähintään kaksi tuntia päivässä. Osa tästä toteutuu kotona ja osa esiopetuspäivän aikana.

Vantaan liikuntapalvelut tukee esiopetusta aktiivisen ja monipuolisen esiopetuksen tarjoamisessa. Liikuntapalvelut ylläpitää liikuntavälinevuokraamoja, josta esiopetuksen ryhmät voivat lainata liikuntavälineitä. Uimahallit, urheiluhallit, lähiliikuntapaikat ja ulkoilureitit toimivat oppimisympäristöinä.

Esiopetuksen lapset osallistuvat uimaopetukseen esiopetusvuoden aikana. Matkat tehdään päiväkodin sijainnista riippuen kävellen, joukkoliikennevälineillä tai tilausbussilla. Esiopetuksen henkilökunta vastaa lapsista koko uimahalliretken ajan, myös pukuhuoneessa toimimisesta. Opetuksesta vastaa koulutettu uimaopettaja.

"Retkeily, ulkoilu vuodenaikojen mukaan pulkkamäkeen, metsään jne. Rentoutumista aina liikuntatuokioihin. Seikkailun, draaman, musiikin ja leikin yhdistäminen liikuntaan. Mielestäni oleellista ei ole lajit, vaan monipuolisuus, päivittäinen liikunnan mahdollisuus ja liikunnan ilon kannattelu, keilaaminen ym. kokeilut."

Huoltajan vastaus kysymykseen "Mitä liikuntalajeja tulisi mielestänne esiopetuksen liikuntaan sisältyä?"
Uusi esiopetussuunnitelma Vantaalle –blogista.

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁵⁰. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

⁵⁰ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikielen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisu- ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielen opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat osallistua joko esiopetukseen tai perusopetukseen valmistavaan opetukseen tai molempiin.

Kieli- ja kulttuuritietoisuus Vantaan esiopetuksessa

Vantaalla kieli- ja kulttuuritietoisuuden esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetin kasvua sekä ohjata lapset kunnioittamaan eri kieliä, kulttuureja, uskontoja ja katsomuksia. Näin vahvistetaan lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia yhteiskunnan jäsenenä.

Vantaalla esiopetusryhmän kasvattajat vastaavat suomi toisena kielenä (S2) -opetuksen suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. S2 -opetus ja oppiminen nivoutuvat kaikkiin varhaiskasvatukseen, esiopetuksen ja valmistavan opetuksen sisältöihin ja toimintaan. Säännölliset, tavoitteelliset, pedagogisesti suunnitellut suomen kielen oppimistuokiot ovat tärkeä toimintatapa S2-opetuksessa. Lapsi oppi ymmärtämään ja käyttämään eri tiedon- ja taidonaloille ominaista kieltä ja sanastoa. Henkilökuntaa koulutetaan vuosittain S2 -opetuksen toteuttamiseen.

Vantaalla työskentelee kieli- ja kulttuurikoordinaattoreita, joiden tehtävänä on konsultoida ja ohjata varhaiskasvatukseen ja esiopetuksen henkilökuntaa kaksikielisen ja monikielisten lasten asioissa sekä vahvistaa jo olemassa olevaa osaamista. Kaksikielisen ja monikielisten lasten suomen kielen oppimiseen liittyvissä asioissa esiopetuksen opettaja on ensisijaisesti yhteydessä kieli- ja kulttuurikoordinaattoriin.

Tietoa ja toimintamalleja kieli- ja kulttuuritietoiseen varhaiskasvatukseen on koottu henkilökunnalle suunnattuun Vantaan kieli- ja kulttuuritietoisuuden varhaiskasvatuksen käsikirjaan (2015).

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyykskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikyllyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Kaksikielinen esiopetus Vantaalla

Vantaan kaupunki järjestää englanninkielistä esiopetusta, ruotsin kielikylypesiopetusta sekä englannin kielirikasteista esiopetusta. Oppilaaksioton periaatteista näihin esiopetuksen järjestämispaikkoihin päättää opetuslautakunta. Peruseriaatteena Vantaalla esiopetuksen järjestämisestä muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä on mahdollinen jatkumo samankieliseen perusopetukseen.

5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun 6 sisältyvä oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä⁵¹. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä.

⁵¹ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamista tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Kasvun ja oppimisen tuki Vantaan esiopetuksessa

Kolmiportainen tuki Vantaan esiopetuksessa

Vantaalla kasvun ja oppimisen kolmiportainen tuki alkaa jo varhaiskasvatuksessa muodostaen jatkumon esiopetukseen ja perusopetukseen. Vantaan varhaiskasvatuksessa on laadittu Kasvun ja oppimisen tuen linjaukset (2012), jossa on kuvattu kasvun ja oppimisen tukeen liittyvät rakenteet, prosessit ja vastuut.

Tuen tarpeen arviointi

Vantaalla toimintatapojen, opetusjärjestelyiden ja oppimisympäristöjen arviointiin käytetään Yleisen tuen valikkoa ja EsKo-ryhmävainnointia. Ne auttavat esiopetuksen kasvattajatiimiä kehittämään työkäytäntöjään vastaamaan tukea tarvitsevien lasten tarpeisiin. Yleisen tuen valikko toimii pedagogisena työvälineenä lapsen tarvitseman tuen ja opetuksen suunnittelussa ja arvioinnissa. Se haastaa kasvattajatiimit arvioimaan omaa toimintaansa, tunnistamaan muutoksen tarpeita ja etsimään kehittämisen tapoja. Yleisen tuen valikon avulla kasvattajatiimi käy keskustelua tuen tarjoamisesta lapsille mahdollisimman varhain ja ennaltaehkäisevästi. Lapsen tuen tarpeen arvioinnissa, suunnittelussa ja toteuttamisessa hyödynnetään lapsesta tehtyjä havaintoja, lapselle tehtyjen terveystarkastusten ja muiden arviointien tuloksia sekä aiemmin laadittua lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Tuen järjestämisen lähtökohtia

Esiopetus perustuu opetuksen eheyttämiseen. Lapsen tarvitsema kasvun ja oppimisen tuki sisällytetään opetuksen yhteisiin tavoitteisiin ja oppimiskokonaisuuksiin. Eheyttämisen tavoitteena on luoda jokaiselle lapselle hänen edellytyksiään vastaava mahdollisuus oppimiseen. Leikkiä, toiminnallisuutta sekä tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia hyödynnetään kasvun ja oppimisen tuen järjestämisessä.

Lasta tuetaan erilaisin pedagogisin tukitoimin riippuen tuen tarpeen laadusta ja laajuudesta. Pedagogisia menetelmiä käytetään joustavasti ja lasten tarpeiden mukaan kaikissa tuen vaiheissa. Pedagogisia tukitoimia ovat esimerkiksi pienryhmätoiminta, toiminnan eriyttäminen, päivä- ja viikkostrukturi, erilaisten oppimistyylien huomioiminen opetuksessa sekä puhetta tukevien ja korvaavien viestintäkeinojen hyödyntäminen.

Joustavissa pienryhmissä työskentely sekä kuvitettu päivä- ja viikkostrukturi hyödyttävät kaikkia lapsia. Eryistä huomiota kiinnitetään esteettömään viestintään. Viestinnän sujuvuutta ja ymmärrettävyyttä voidaan tukea puhetta tukein ja korvaavin viestintäkeinoin: ilmein, elein, kuvin, viittomin tai piirtämällä. Esteettömän viestinnän tavoitteena on mahdollistaa lasten yhdenvertainen osallistuminen ja lasten erilaiset tarpeet sekä nähdäksi ja kuulluksi tuleminen. Esiopetuksessa hyödynnetään monipuolisesti kaikkia aisteja tuomalla erilaisia oppimistyyliä opetukseen. Asioihin tutustutaan näkemisen, kuulemisen, liikkumisen ja kosketuksen kautta.

Esiopetuksen eriyttämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet sekä erilaiset tavat oppia. Opetusta eriyttämällä lapsille voidaan tarjota onnistumisen kokemuksia ja sopivia haasteita. Opetusta eriytetään tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien osalta kunkin lapsen kehitystason, tarpeiden ja kiinnostuksen kohteiden mukaisesti.

Lapsen tarvitsema tuki pyritään järjestämään inklusiivisesti, hänen lähipäiväkodissaan. Lapsen tukemiseen osallistuu koko kasvattajatiimi, esiopetuksen opettajan pedagogisella ohjauksella. Päiväkodin johtajan tehtävänä on varmistaa, että lapsi saa tarvitsemansa tuen. Konsultoivat erityislastentarhanopettajat ohjaavat ja konsultoivat esiopetuksen henkilöstöä. Pedagogisten tukitoimien lisäksi Vantaan esiopetuksessa on käytössä rakenteellisia tukitoimia. Näitä ovat muun muassa resurssierityislastentarhanopettajan, lastenhoitajan (kasvun ja oppimisen tuki) tai avustajan sijoittaminen ryhmään. Tämän lisäksi on käytössä integroidun, pienennetyt ja erityisryhmän palveluita sekä tulkitsemispalveluita.

Lapsen sijoittuminen esiopetusryhmään

Vantaalla lapsia ei pääsääntöisesti siirretä toiseen toimintayksikköön esiopetusvuodeksi. Jos lapsi on ollut integroidussa ryhmässä tai erityisryhmässä ennen esiopetusta, arvioidaan tapauskohtaisesti lapsen siirtyminen esiopetusryhmään. Integroidussa ryhmässä olevat esiopetusikäiset lapset osallistuvat mahdollisuuksiensa mukaan esiopetusryhmän toimintaan. Lapsi saa kokemuksen vertaisryhmässä toimimisesta omien edellytystensä mukaisesti. Toimintatapa edellyttää ryhmien opettajien välistä toiminnallista yhteistyötä.

Tietojen siirto

Sujuvan koulunaloituksen edellytyksenä on lapsen tarvitseman tuen suunnittelu ennen koulun aloittamista. Osa lapsista tarvitsee koulun alkaessa tilapäistä tai jatkuvampaa tukea. Lasten tarvitseman tuen järjestäminen esiopetuksesta kouluun siirtymävaiheessa edellyttää tiivistä yhteistyötä (tehostettu EsKo-tiedonsiirto). Tehostetun EsKo-tiedonsiirron avulla varmistetaan lapselle riittävä tuki koulun aloitukseen. EsKo-tiedonsiirtolomakkeessa tulee olla kirjattuna ne toimintatavat ja oppimisympäristön muutokset, joita lapsen tukemisessa on käytetty ja joista lapsen on katsottu erityisesti hyötyvän. Tiedonsiirto esiopetuksesta kouluun toteutetaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Tilanteissa, joissa huoltajat eivät anna suostumusta tiedon siirtoon lapsen siirtyessä esiopetuksesta kouluun, tulee kuitenkin opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot siirtää eteenpäin (Perusopetuslaki 40§). Esiopetuksen opettaja vastaa tietojen siirtämisestä. Hän arvioi, mikä on opetuksen järjestämisen kannalta välttämätöntä tietoa. Esiopetuksen opettaja kertoo huoltajille, mitä tietoa siirtää ja millä perusteilla. Jos huoltajat edelleen vastustavat tietojen siirtoa, päiväkodin johtaja on yhteydessä tulosyksikön varhaiskasvatuspäällikköön ja sivistystoimen lakimieheen. Esiopetuksen opettaja siirtää tiedot perusopetukseen saatuaan luvan lakimieheltä.

Kouluvalmiuden arvioiminen

Lapset, joiden arvioidaan tarvitsevan koulussa erityistä tukea, ohjataan huoltajien suostumuksella Sujuvasti kouluun -prosessiin. Prosessissa koordinoidaan lasten kouluvalmiusarvioihin ohjautumista sekä koulun käyntiin liittyvän tuen suunnittelua. Sujuvasti kouluun -prosessissa arvioidaan myös niiden lasten tilanne, joille harkitaan koulun käynnin aloituksen siirtämistä vuotta myöhemmäksi.

Lisätietoa Tehostettu EsKo-tiedonsiirrosta ja Sujuvasti kouluun -prosessista löytyy henkilökunnalle suunnatusta Esiopetuksesta kouluun -oppaasta.

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa huolehditaan kokonaisvaltaisesti oppilaan hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä seikoista, kuten kodin ja koulun yhteistyöstä, riittävästä oppilashuollollisesta tuesta sekä oppilaanohjauksesta. Näiden määrittelyssä voidaan soveltuvin osin hyödyntää perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Jos perusopetukseen valmistavan opetuksen aikana selviää oppilaan tarve oppimisen ja koulunkäynnin tukeen, tuki annetaan oppilaalle parhaiten soveltuvalla tavalla. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen perusteet 2015.)

Kasvun ja oppimisen tuen tarpeen ilmeneminen 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Vantaalla

Mikäli valmistavan opetuksen aloittamisen jälkeen ilmenee, että lapsi tarvitsee kasvun ja oppimisen tukea, esiopetuksen opettaja on yhteydessä kieli- ja kulttuurikoordinaattoriin ja tarvittaessa konsultoivaan erityislastentarhanopettajaan. Kieli- ja kulttuurikoordinaattori ja konsultoiva erityislastentarhanopettaja

ovat ryhmän tukena, kun pohditaan mahdollista tuen tarvetta valmistavan opetuksen aikana. Lähtökohtaisesti valmistavan opetuksen päätöstä ei pureta ilmenneen tuen tarpeen vuoksi, vaan lapselle pyritään järjestämään tarvittavat tukitoimet. Jos lapsi tarvitsee pedagogisten tukitoimien lisäksi rakenteellisia tukitoimia, toimitaan Vantaan kasvun ja oppimisen tuen linjausten mukaisesti.

Tukitoimia saaneen valmistavassa opetuksessa olleen lapsen siirtyessä kouluun, tiedonsiirto tapahtuu tehostettuna ESKo-tiedonsiirtona. Tarvittaessa valmistavan opetuksen osallistuvan lapsen asiat käsitellään Sujuvasti kouluun -prosessissa.

Kuvio 2. Kaikille yhteinen laadukas esiopetus

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea⁵². Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

⁵² Valtioneuvoston asetus (422/2012)

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Oppilashuolto).

Yhteistyö huoltajien kanssa tuen aikana Vantaan esiopetuksessa

Kasvun ja oppimisen tuen aikana yhteistyö korostuu. Vastuu yhteistyöstä on esiopetuksen opettajalla. Huoltajilla ja esiopetuksen henkilöstöllä on lasten kasvussa, kehityksessä ja oppimisessa omat, toisiaan täydentävät tehtävänsä.

Kodin ohella esiopetus on lapsen kasvulle ja oppimiselle tärkeä kasvuympäristö. Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että lapsi saa kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Yhteistyö perustuu avoimeen ja tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen.

Huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön välinen yhteistyö on onnistuneen oppimispolun perusta. Toimiva yhteistyö huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön välillä lisää lapsen hyvinvointia ja oppimista. Vuorovaikutus huoltajien kanssa lisää kasvattajatiimin tuntemusta lapsesta ja auttaa opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Huoltajille yhteistyö antaa tietoa lapsen oppimisesta ja kasvusta sekä tukemisen mahdollisuuksista.

Huoltajien odotukset ja tarpeet yhteistyölle vaihtelevat. Onnistuneen yhteistyön perusta on selkeä ja toimiva viestintäkulttuuri, joka rakentuu molemminpuoliselle arvostukselle, luottamukselle, avoimuudelle ja toisen osapuolen kuulemiselle. Viestintäkulttuurilla tarkoitetaan tässä niitä yhteistyön muotoja ja kanavia, joiden kautta tietoa jaetaan ja vastaanotetaan. Huoltajien kanssa sovitaan, mitä viestintäkanavia käytetään. Viestintään liittyvät toiveet kysytään perheiltä itseltään.

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään

tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

Yleinen tuki Vantaan esiopetuksessa

Huoltajien tai esiopetuksen kasvattajatiimin havaitsemiin lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeisiin reagoidaan heti. Tuen tarpeet voivat vaihdella tilapäisestä jatkuvaan ja vähäisestä vahvempaan. Tukimuotoja määriteltäessä tulee huomioida kunkin lapsen oppimistyyliä sekä perheiden erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat.

Yleisen tuen valikkoa ja EsKo-havainnointia käytetään yleisen tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Yleisen tuen antamisesta ja toteutuksesta sovitaan yhdessä huoltajien ja mahdollisuuksien mukaan lapsen kanssa. Lapsen tuen tarpeet sekä yleisen tuen aikana käytettävät tukimuodot kirjataan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Konsultoiva erityislastentarhanopettaja ohjaa ja konsultoi esiopetuksen kasvattajatiimiä yleisen tuen vaiheessa. Hän tukee kasvattajatiimiä löytämään ja toteuttamaan kullekin lapselle sopivia pedagogisia menetelmiä ja välineitä.

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti⁵³. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Tehostettu tuki Vantaan esiopetuksessa

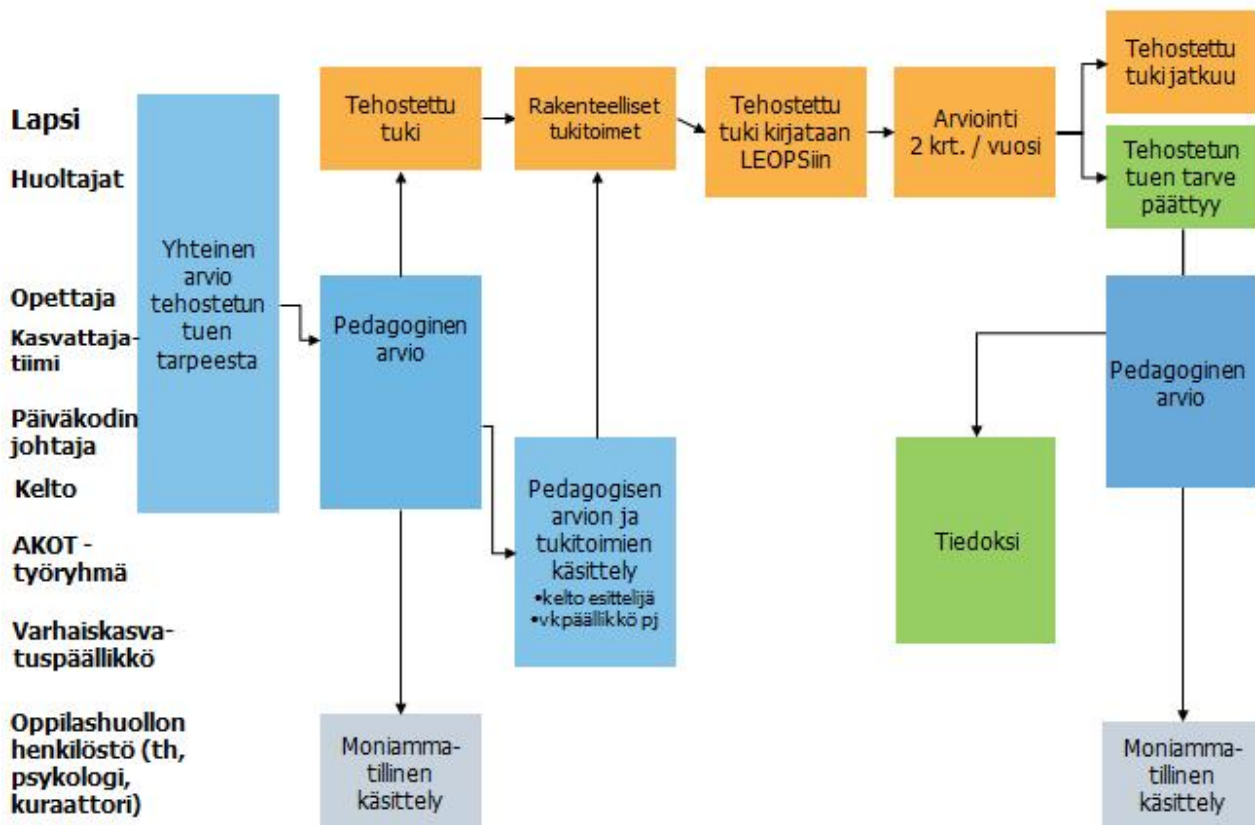
⁵³ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

Mikäli yleinen tuki ei riitä, käynnistetään toimenpiteet tehostetun tuen järjestämiseksi lapselle. Tehostetun tuen tavoitteena on mahdollistaa säännöllisen tuen tarpeessa olevan lapsen täysipainoinen osallistuminen esiopetukseen. Tehostetun tuen aikana käytettäviä tukimuotoja Vantaan esiopetuksessa on kuvattu luvussa 5.1.

Lapsen tehostetun tuen tarve arvioidaan yhteistyössä huoltajan kanssa. Esiopetuksen opettajan vastuulla on käynnistää prosessi tehostetun tuen järjestämiseksi. Konsultoiva erityislastentarhanopettaja ohjaa ja konsultoi tehostetun tuen aloittamista. Tehostetun tuen aloittaminen perustuu aina pedagogiseen arvioon, jonka laatii esiopetuksen opettaja yhteistyössä konsultoivan erityislastentarhanopettajan kanssa.

Päiväkodin johtaja toimittaa pedagogisen arvioon ja tukitoimiesityksen konsultoivalle erityislastentarhanopettajalle. Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja lapsen tarvitsemat rakenteelliset tukitoimet käsitellään Alueellisessa kasvun ja oppimisen tuen (AKOT)-työryhmässä, jossa asian esittelijänä toimii toimintayksikön konsultoiva erityislastentarhanopettaja ja päätöksen tekijänä tulosyksikön varhaiskasvatuspäällikkö.

Tehostetun tuen pedagogiset tukitoimet otetaan käyttöön heti, kun tuen tarve ilmenee. Rakenteelliset tukitoimet otetaan käyttöön, kun tulosyksikön varhaiskasvatuspäällikkö on ne myöntänyt. Mikäli esiopetusvuoden aikana todetaan, että tehostetun tuen tarvetta ei enää ole, tulee muutos viedä tiedoksi AKOT-työryhmään. Esiopetuksen opettaja vastaa siitä, että tieto siirtyy konsultoivalle erityislastentarhanopettajalle, joka vie asian edelleen AKOT-työryhmälle. Tällöin lapsi siirtyy takaisin yleiseen tukeen.

Kuvio 3. Tehostettu tuki - prosessikuvaus

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arvioissa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa⁵⁴. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Pedagoginen arvio Vantaan esiopetuksessa

Pedagogisen arvion laatimiseen on Vantaalla käytössä Pedagoginen arvio -lomake. Päiväkodin johtaja vastaa siitä, että pedagoginen arvio laaditaan lapsesta, jolla on tehostetun tuen tarve.

Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen siirtyvien lasten kohdalla, joilla on tehostetun tuen tarve, pedagogisen arvion laatii ryhmän lastentarhanopettaja keväällä ennen esiopetusvuoden alkua yhteistyössä konsultoivan erityislastentarhanopettajan kanssa. Tuen tarpeen ilmetessä esiopetuksen aikana pedagogisen arvion laatii esiopetuksen opettaja yhteistyössä konsultoivan erityislastentarhanopettajan kanssa. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään lapselle aiemmin laadittua lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa / lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa huoltajan luvalla. Lisäksi pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään esiopetusvuoden alussa lapsesta tehtyä EsKo-havainnointia. Yleisen tuen valikon käytöstä saatua tietoa voidaan hyödyntää pedagogisen arvion laadinnassa.

Lastentarhanopettaja tai esiopetuksen opettaja konsultoi esiopetuksen hyvinvointityön henkilöstöä

⁵⁴ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

(kuraattori ja / tai psykologi ja / tai terveydenhoitaja) laatiessaan pedagogista arviota ja kirjaa konsultaation pedagogiseen arvioon.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan⁵⁵. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa⁵⁶. Laatumiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

⁵⁵ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §

⁵⁶ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointijankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana Vantaan esiopetuksessa

Kaikille Vantaalla esiopetukseen osallistuvilla laaditaan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS), joka sisältää tarvittaessa tehostetun tuen suunnitelman. Pedagogista arviota, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja muita asiantuntijalausuntoja hyödynnetään huoltajan luvalla tehostettua tukea varten laadittavaan oppimissuunnitelmaan.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman ja sen sisältävän tehostetun tuen suunnitelman laatii esiopetuksesta vastaava opettaja yhteistyössä huoltajien kanssa. Lapsi osallistuu suunnitelman laadintaan mahdollisuuksien mukaan. Tarvittaessa suunnitelman laadinnassa käytetään konsultoivan erityislastentarhanopettajan tai erityislastentarhanopettajan asiantuntijuutta. Laadintaan voi osallistua myös muita asiantuntijoita. Yhdessä lapsen huoltajien kanssa sovitaan niistä pedagogisista ratkaisuista, joilla lasta pyritään tukemaan.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti. Tehostettua tukea saavien lasten suunnitelma tulee arvioida vähintään kaksi kertaa esiopetusvuoden aikana. Arviointi tehdään yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma ja siihen liittyvä tehostetun tuen suunnitelma siirtyy huoltajien luvalla kouluun esiopetusvuoden päättyessä. Tilanteissa, joissa huoltajat eivät anna suostumusta tiedon siirtoon lapsen siirtyessä esiopetuksesta kouluun, tulee kuitenkin opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot siirtää eteenpäin (Perusopetuslaki 40§). Esiopetuksen opettaja vastaa tietojen siirtämisestä. Hän arvioi, mikä on opetuksen järjestämisen kannalta välttämätöntä tietoa. Esiopetuksen opettaja kertoo huoltajille, mitä tietoa siirtää ja millä perusteilla. Jos huoltajat edelleen vastustavat tietojen siirtoa, päiväkodin johtaja on yhteydessä tulosityksikön varhaiskasvatuspäällikköön ja sivistystoimen lakimieheen. Esiopetuksen opettaja siirtää tiedot perusopetukseen saatuaan luvan lakimieheltä.

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta⁵⁷. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi, yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

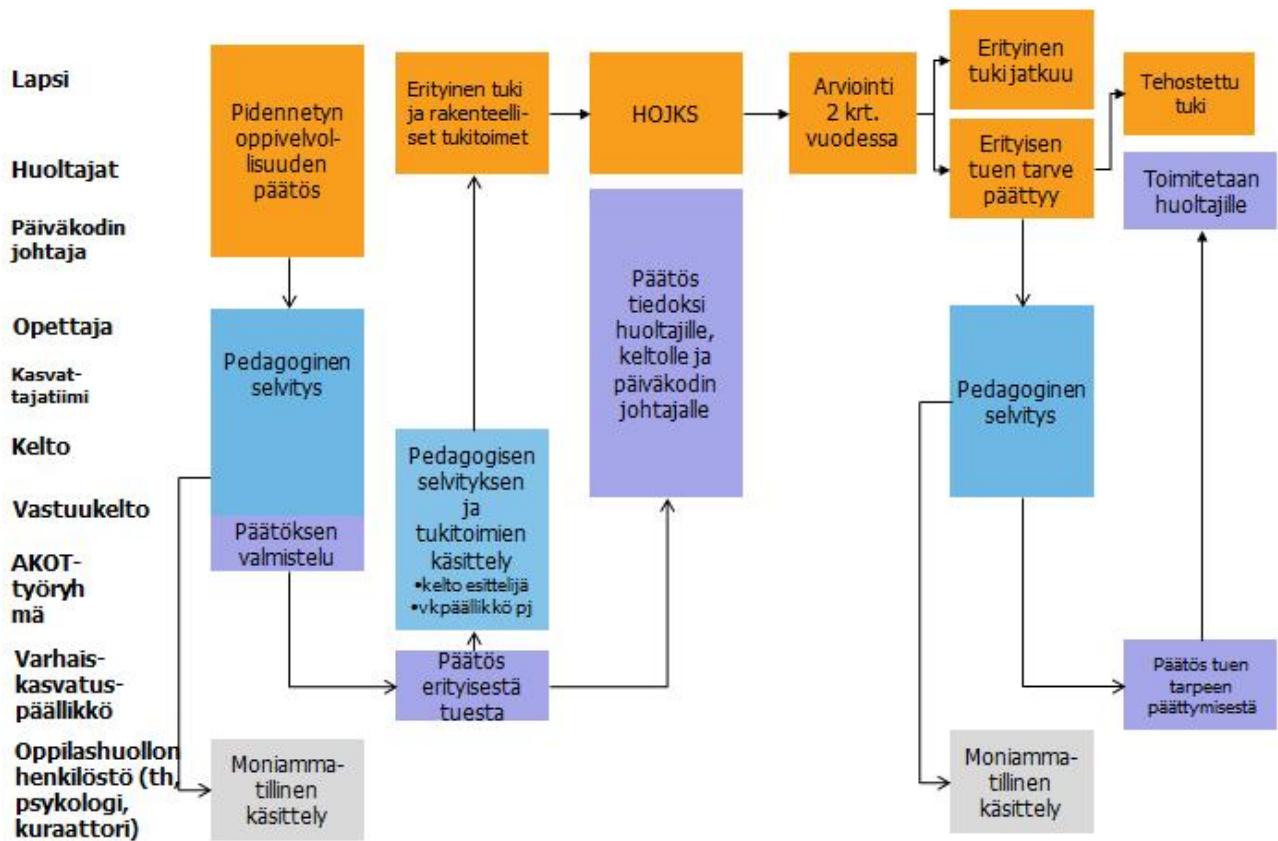
Erityinen tuki Vantaan esiopetuksessa

Vantaalla erityistä tukea esiopetuksessa saavat ne lapset, joille on tehty päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta. Vantaalla rakenteelliset tukitoimet ovat saatavilla tarvittaessa jo tehostetun tuen aikana.

Erityisen tuen tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon huoltajien, esiopetuksen opettajan sekä lasta tutkivien ja kuntouttavien tahojen näkemys lapsesta ja hänen tuen tarpeistaan. Erityisen tuen tehtävänä on tarjota yksilöllisesti suunniteltua ja toteutettua kasvun ja oppimisen tukea.

Erityistä tukea saavat lapset sijoittuvat pääsääntöisesti integroituihin ryhmiin tai erityisryhmään. Erityisopetuksen toteuttamisesta vastaa erityislastentarhanopettaja. Erityistä tukea saavien lasten osallistuminen esiopetusryhmään tulee toteuttaa kunkin lapsen edellytysten mukaan ja osallistumisen määrä ja tavat voivat vaihdella. Esiopetusryhmän toimintaan osallistumista tulee arvioida vuoden aikana ja lisätä tai vähentää osallistumisaikaa / -kertoja lapsen tarpeiden mukaisesti.

⁵⁷ Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

Kuvio 4. Erityinen tuki – prosessikuvaus

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys⁵⁸. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi⁵⁹.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen samaa tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista

⁵⁸ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki 34, 35 ja 36 § (434/2003)

⁵⁹ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010)

- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Pedagoginen selvitys Vantaan esiopetuksessa

Vantaan esiopetuksessa pedagoginen selvitys laaditaan kaikista niistä lapsista, jolle esitetään erityistä tukea. Pedagogisen selvityksen laatimiseen on Vantaalla käytössä Pedagoginen selvitys -lomake.

Konsultoiva erityislastentarhanopettaja vastaa pedagogisen selvityksen laatimisesta. Pedagogiseen selvitykseen tarvitaan lapsen esiopetuksen opettajan selvitys lapsen oppimisen etenemisestä. Konsultoiva erityislastentarhanopettaja konsultoi esiopetuksen hyvinvointityön henkilöstöä (kuraattori ja/tai psykologi ja/tai terveydenhoitaja) laatiessaan pedagogista selvitystä ja kirjaa konsultaation pedagogiseen selvitykseen.

Konsultoiva erityislastentarhanopettaja (vastuukelto) toimittaa pedagogisen selvityksen varhaiskasvatuspäällikölle erityisen tuen päätöstä varten. Rakenteellisen tuen tarpeen muuttuessa pedagoginen selvitys ja päiväkodinjohtajan laatima tukitoimiesitys käsitellään Alueellisessa kasvun ja oppimisen tuen (AKOT) -työryhmässä.

Pedagoginen selvitys kouluun siirtymisvaiheessa

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevista lapsista laadittu pedagoginen selvitys päivitetään esiopetusvuoden keväällä ja toimitetaan perusopetuksen aluekoordinaattorille.

Tehostetusta tuesta erityiseen tukeen kouluun siirtymisvaiheessa

Lapsille, jotka ovat saaneet esiopetuksen aikana tehostettua tukea ja siirtyvät perusopetuksessa erityiseen tukeen, laaditaan pedagoginen selvitys perusopetuksessa. Perusopetus hyödyntää selvityksen laatimisessa Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa ja EsKo-tiedonsiirtoa.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös⁶⁰. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa⁶¹. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti⁶². Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetus-ryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen⁶³. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla⁶⁴. Päätös on aina perusteltava⁶⁵. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten⁶⁶. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Erityisen tuen päätös Vantaan esiopetuksessa

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä kuullaan huoltajaa ja mahdollisuuksien mukaan lasta. Päiväkodin johtaja vastaa huoltajien kuulemisesta.

Erityisestä tuesta tehdään kirjallinen päätös. Tämän päätöksen tekee tulosyksikön varhaiskasvatuspäällikkö. Lapsen tarvitsemat rakenteelliset tukitoimet määritellään Alueellisessa kasvun ja oppimisen tuen (AKOT) -työryhmässä.

Erityisestä tuesta, huoltajan kuulemisesta ja pidennetystä oppivelvollisuudesta on erillinen ohje esiopetuksen henkilöstölle.

⁶⁰ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

⁶¹ Perusopetuslaki 17 § 3 mom (642/2010)

⁶² Hallintolaki (434/2003)

⁶³ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

⁶⁴ Perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

⁶⁵ Hallintolaki 45§ 1mom. (434/2003)

⁶⁶ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Eriyistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen⁶⁷. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Eriyistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Eriyistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

⁶⁷ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointijankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi⁶⁸. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) Vantaan esiopetuksessa

Kaikille Vantaalla esiopetukseen osallistuville laaditaan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS), joka sisältää tarvittaessa henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS). Pedagogista arviota, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja muita asiantuntijalausuntoja hyödynnetään huoltajan luvalla HOJKS:n laadinnassa. Päiväkodin johtajan vastaa siitä, että erityisen tuen päätöksen saaneille lapsille on laadittu HOJKS osana LEOPS:a.

Lapsen esiopetuksen opettaja (Ito/elto) vastaa HOJKS:n laatimisesta, toteutuksesta ja arvioinnista yhteistyössä lapsen kasvatukseen ja opetukseen osallistuvien asiantuntijatahojen kanssa. HOJKS laaditaan aina yhteistyössä huoltajien kanssa. Huoltajat ovat myös mukana HOJKS:n toteutumisen seurannassa ja arvioinnissa. Lapsi osallistuu suunnitelman laadintaan mahdollisuuksien mukaan.

HOJKS:n toteutumista seurataan säännöllisesti. Erityistä tukea saavien lasten suunnitelma tulee arvioida vähintään kaksi kertaa esiopetusvuoden aikana. Arviointi tehdään yhteistyössä huoltajien kanssa. Arvioinnin pohjalta suunnitelmaa tarkistetaan lapsen tarpeiden mukaisesti.

HOJKS siirtyy huoltajien luvalla kouluun esiopetusvuoden päättyessä. Tilanteissa, joissa huoltajat eivät anna suostumusta tiedon siirtoon lapsen siirtyessä esiopetuksesta kouluun, tulee kuitenkin opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot siirtää eteenpäin (Perusopetuslaki 40§). Esiopetuksen opettaja vastaa tietojen siirtämisestä. Hän arvioi, mikä on opetuksen järjestämisen kannalta välttämätöntä tietoa. Esiopetuksen opettaja kertoo huoltajille, mitä tietoa siirtää ja millä perusteilla. Jos huoltajat edelleen vastustavat tietojen siirtoa, päiväkodin johtaja on yhteydessä tulosityksikön varhaiskasvatuspäällikköön ja sivistystoimen lakimieheen. Esiopetuksen opettaja siirtää tiedot perusopetukseen saatuaan luvan lakimieheltä.

⁶⁸ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädetyt tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin⁶⁹. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta⁷⁰. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen⁷¹. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta⁷². Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehdoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin⁷³ eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Pidennetty oppivelvollisuus Vantaan esiopetuksessa

Vantaalla päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta valmistellaan perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen

⁶⁹ Perusopetuslaki 25 § 2 mom. (628/1998)

⁷⁰ Perusopetuslaki 9 § 2 mom. (628/1998)

⁷¹ Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

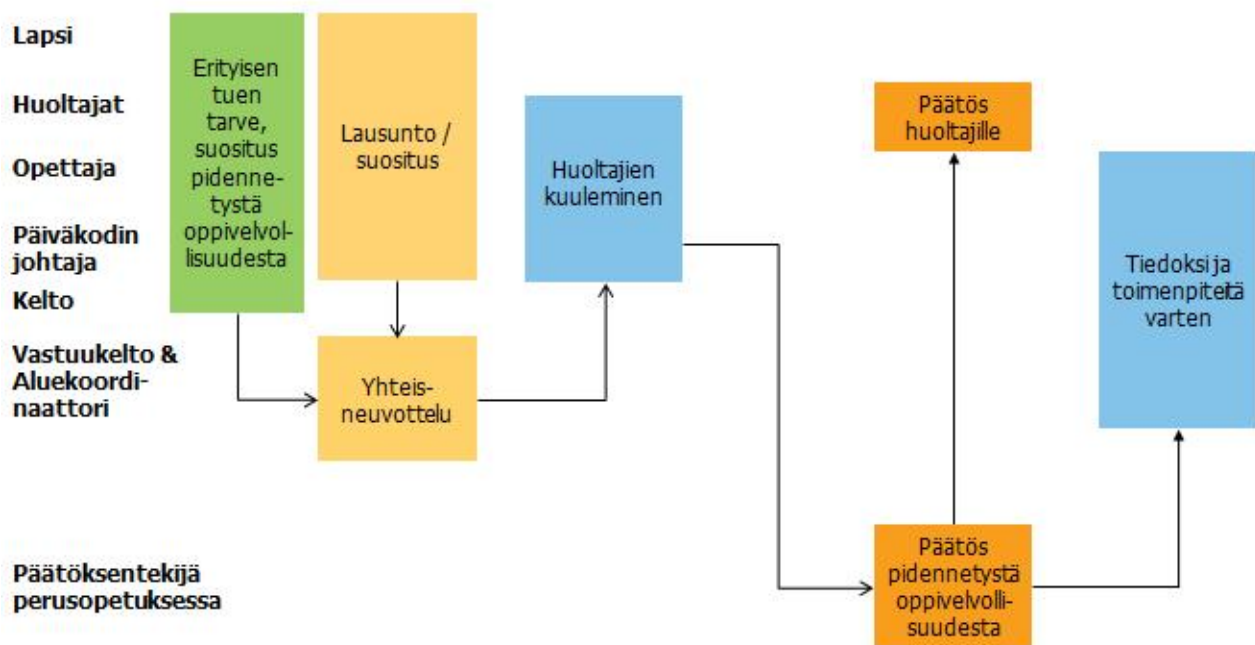
⁷² Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 2-3 mom. (1040/2014)

⁷³ Perusopetuslaki (628/1998) 27 §

yhteistyönä. Perusopetuksen aluekoordinaattori ja konsultoiva erityislastentarhanopettaja (vastuukelto) valmistelevat pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen. Päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta tekee perusopetuksen aluepäällikkö.

Pidennetty oppivelvollisuus toteutetaan Vantaalla varhaiskasvatuksen järjestämässä esiopetuksessa yhdestä kahteen vuotta riippuen pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisen ajankohdasta.

Pidennetystä oppivelvollisuudesta ja erityisestä tuesta sekä huoltajien kuulemisesta on erillinen ohje esiopetuksen henkilöstölle.

Kuvio 5. Pidennetty oppivelvollisuus – päätöksentekoprosessi (ks. lisäksi erityinen tuki prosessikuvaus)

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa⁷⁴. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille

⁷⁴ Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Osa-aikainen erityisopetus Vantaan esiopetuksessa

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan tarvittaessa jo yleisen tuen vaiheessa. Osa-aikainen erityisopetus voidaan toteuttaa konsultoivan erityislastentarhanopettajan esiopetuksen opettajalle antamalla ohjauksella ja konsultaatiolla. Konsultoiva erityislastentarhanopettaja ja esiopetuksen opettaja pohtivat yhdessä lapsen vahvuuksia, kiinnostuksen kohteita, oppimisvalmiuksia, tuen tarpeita ja käytettäviä opetusmenetelmiä sekä -materiaaleja. Esiopetuksen opettaja toteuttaa osa-aikaista erityisopetusta konsultoivan erityislastentarhanopettajan seurannassa. Integroidussa ryhmässä ja erityisryhmässä osa-aikaisesta erityisopetuksesta vastaa erityislastentarhanopettaja. Resurssierityislastentarhanopettaja vastaa hänelle nimettyjen lasten osa-aikaisesta erityisopetuksesta sekä mahdollisuuksien mukaan toimintayksikön muiden lasten osa-aikaisesta erityisopetuksesta joko henkilökohtaisesti tai esiopetuksen opettajaa konsultoiden. Osa-aikaisen erityisopetuksen antaminen kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla⁷⁵. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkiä tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkiä tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

⁷⁵ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

Erytisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erytistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet Vantaan esiopetuksessa

Tilanteissa, joissa lapsi tarvitsee omien erityistarpeidensa vuoksi apuvälinettä oppimisensa tueksi, päiväkodin johtaja laatii yhteistyössä konsultoivan erityislastentarhanopettajan kanssa vapaamuotoisen hakemuksen varhaiskasvatuspäällikölle. Hakemukseen liitetään asiantuntijalausunto apuvälineen tarpeesta. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti ja niiden käyttö ja hyödyllisyys arvioidaan lapsen pedagogisissa asiakirjoissa. Tarvittavat apuvälineet hankitaan joko päiväkodin toimesta tai erillisellä hakemuksella keskitetysti varhaiskasvatuspalveluista. Päätöksen apuvälineen hankinnasta tekee varhaiskasvatuksen johtaja.

Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista jota esiopetusyksikön henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin voidaan tilata esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskus Valterin palveluita. Palveluja ovat esimerkiksi ohjauskäynnit ja konsultaatiot esiopetusryhmään. Syyslukukauden osalta palvelun maksaa varhaiskasvatuksen tulosalue ja kevätlukukauden osalta perusopetuksen tulosalue. Tulosyksikön varhaiskasvatuspäällikkö tekee päätöksen maksusitoumuksen pohjalta.

6. Oppilashuolto

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta esiopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä lapsi, oppilaitoksesta nimitystä esiopetusyksikkö tai esiopetus. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä⁷⁶.

Lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus⁷⁷.

Lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää⁷⁸. Esiopetuksen oppilashuolto koskee myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetusyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon⁷⁹. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuolto-laissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta. Esiopetuksen toteuttamiseen kuuluvasta kasvun ja oppimisen tuesta määrätään perusteiden luvussa 5⁸⁰.

Hyvinvointityö Vantaan esiopetuksessa

Vantaalla esiopetuksen oppilashuoltoa kutsutaan esiopetuksen hyvinvointityöksi. Esiopetuksen hyvinvointityö on osa varhaiskasvatuksessa toteutettavaa hyvinvointityötä.

Esiopetuksen hyvinvointityöhön kuuluu ennaltaehkäisevä yhteisöllinen ja yksilökohtainen hyvinvointityö. Esiopetuksen hyvinvointityötä toteuttavat Vantaalla esiopetuksen henkilökunnan lisäksi neuvolan henkilöstö, esiopetuksen psykologit ja kuraattorit yhdessä huoltajien ja lasten kanssa.

Vantaan esiopetuksen hyvinvointityön käytänteet on koottu varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnattuun Esiopetuksen hyvinvointityön käsikirjaan.

Perusopetukseen valmistava opetus ohjaa tunnistamaan eri kulttuureja yhdistäviä hyvän elämän arvoja ja periaatteita. Opiskelu vahvistaa opiskelijan taitoja toimia kulttuurisesti monimuotoisessa yhteiskunnassa sekä kartuttaa oppilaan kulttuurienvälistä toimintakykyä. Opetus kannustaa

⁷⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 1 § 3 mom.

⁷⁷ YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁷⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

⁷⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 1 - 2 mom.

⁸⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 6 §

vuorovaikutukseen eri kulttuuriryhmien välille ja kantaväestön kanssa. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa edistetään hyviä etnisiä suhteita. Syrjintää, rasismia, väkivaltaa tai kiusaamista ei sallita missään muodossa eikä keneltäkään.

Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa huolehditaan kokonaisvaltaisesti oppilaan hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä seikoista, kuten kodin ja koulun yhteistyöstä, riittävästä oppilashuollollisesta tuesta sekä oppilaanohjauksesta.

(Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Hyvinvointityö Vantaan 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa

Valmistavan opetuksen hyvinvointityötä toteutetaan osana esiopetuksen hyvinvointityötä. Valmistavan opetuksen hyvinvointityön tavoitteena on tukea lapsen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen edellytyksiä sekä luoda kieltä ja kulttuuria tukeva terveellinen kasvu- ja oppimisympäristö.

Vaikka lapsella ei olisi voimassa olevaa oleskelulupaa, hänellä on oikeus valmistavan opetuksen aikana yksilökohtaiseen ja yhteisölliseen hyvinvointityöhön sekä määräaikojen puitteissa annettaviin hyvinvointipalveluihin (neuvolan palvelut, psykologi- ja kuraattoripalvelut) ja niissä tarvittaviin tulkkipalveluihin.

6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus⁸¹. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset⁸². Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla⁸³. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina⁸⁴. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla⁸⁵. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa⁸⁶.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja⁸⁷. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin

⁸¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 1 mom.

⁸² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

⁸³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 ja 2 mom.

⁸⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 3 mom. ja terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 §

⁸⁵ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

⁸⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 15 § ja 17 §

⁸⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 11 § 1 - 2mom.

hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia⁸⁸.

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja yksikkökohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano⁸⁹. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon, kuten esi- ja perusopetuksen, yhteinen.

Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Jos esiopetus järjestetään koulun yhteydessä, voi koulukohtainen oppilashuoltoryhmä toimia myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä. Ryhmää johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoaa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu⁹⁰. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

Monialainen hyvinvointityö Vantaan esiopetuksessa

⁸⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 25 §

⁸⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 14 § 1 - 4mom.

⁹⁰ Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

Vantaalla esiopetuksen hyvinvointityössä tehdään moniammatillista ja poikkihallinnollista yhteistyötä. Vantaalaisen hyvinvointityön tavoitteena on ennaltaehkäisy, varhainen tukeminen ja asioihin puuttuminen tilanteen vaatimalla tavalla ja intensiteetillä.

Hyvinvointityötä toteutetaan yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa. Hyvinvointityötä ohjaavat luottamuksellisuus sekä lapsen ja huoltajan kunnioittaminen. Hyvinvointityöstä ja siihen liittyvistä toimintatavoista tulee antaa riittävästi tietoa huoltajille sekä esiopetusvuoden alkaessa että esiopetusvuoden aikana.

Hyvinvointiryhmät Vantaan esiopetuksessa

Esiopetuksen hyvinvointiryhmien kokonaisuus muodostuu Vantaan esiopetuksessa ohjausryhmästä, yhteisöllisistä hyvinvointiryhmistä (YHR) sekä tapauskohtaisesti koolle kutsuttavista monialaisista asiantuntijaryhmistä.

Esiopetuksen hyvinvointityön ohjausryhmä

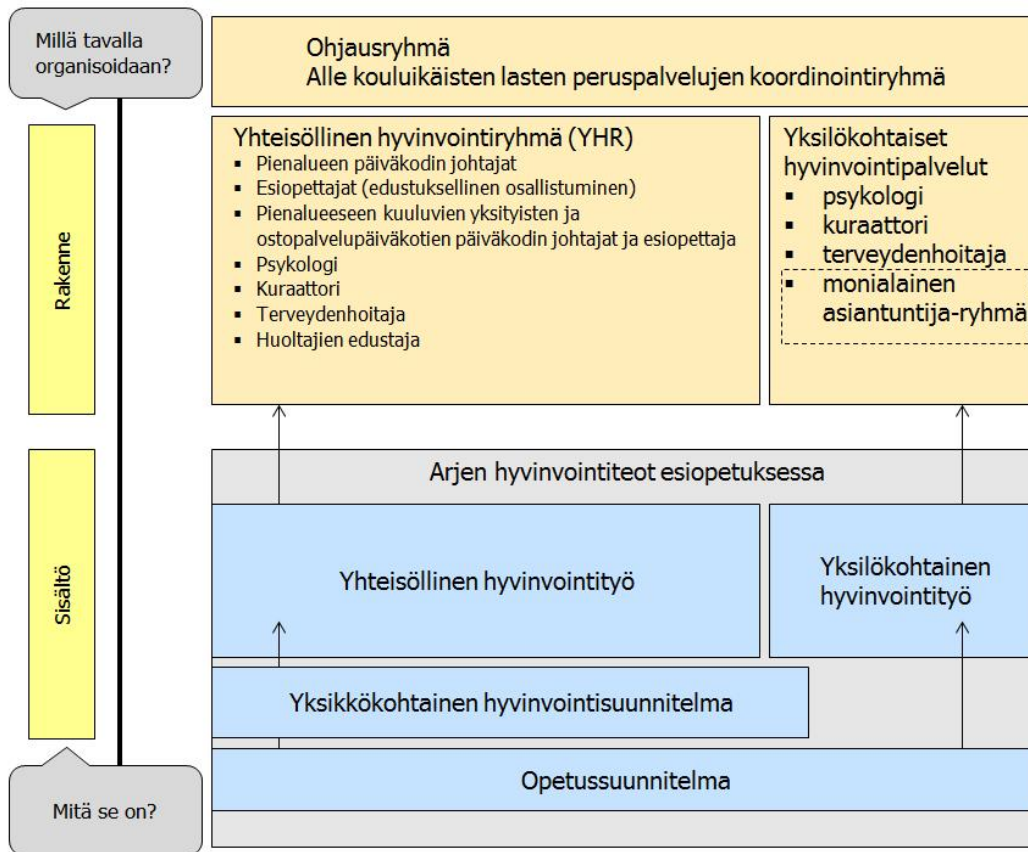
Vantaalla Alle kouluikäisten hyvinvointiryhmä toimii esiopetuksen hyvinvointityön ohjausryhmänä. Ryhmässä ovat edustettuna varhaiskasvatus, perusopetus ja sosiaali- ja terveystoimi.

Esiopetuksen yhteisölliset hyvinvointiryhmät (YHR)

Yhteisölliset hyvinvointiryhmät muodostetaan pienaluetasoisesti pienalueen johtajatiimien jakojen mukaisesti. Yhteisöllisen hyvinvointiryhmän puheenjohtajana toimii päiväkodin johtaja vähintään lukuvuoden kerrallaan. Hyvinvointiryhmään kuuluu kunnallisten ja yksityisten esiopetusta järjestävien päiväkotien johtajat, esiopetuksen opettajien edustajat, psykologi, kuraattori sekä terveydenhoitajien ja huoltajien edustaja. Ryhmän tehtävänä on suunnitella, kehittää, toteuttaa ja arvioida pienalueen esiopetuksen hyvinvointityötä. Ryhmä keskittyy yhteisöllisen hyvinvointityön asioiden, ilmiöiden ja osaamisen jakamiseen. Ryhmä voi tarvittaessa kutsua muita asiantuntijoita ryhmän kokouksiin. Ryhmässä ei käsitellä yksittäisten lasten asioita.

Monialainen asiantuntijaryhmä

Lapsikohtaisia asioita käsittelevä monialainen asiantuntijaryhmä kootaan tapauskohtaiseen harkintaan perustuen yksittäisen lapsen ja / tai perheen tuen tarpeen selvittämiseksi ja hyvinvointipalvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoa huoltajan luvalla se esiopetushenkilöstön tai esiopetuksen hyvinvointityön edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Yksittäisen lapsen asian käsittelystä laaditaan yksilökohtainen hyvinvointikertomus.

Kuvio 6. Vantaan esiopetuksen hyvinvointityön rakenteet ja sisältö

Monialainen yhteistyö on perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilashuollossa tärkeää. Oppilashuolto järjestetään opetus-, sosiaali- ja terveystoimen yhteistyönä siten, että siitä muodostuu toimiva kokonaisuus. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaan, huoltajan sekä tarvittaessa muiden yhteistyökumppaneiden kuten perheen kotoutumissuunnitelmasta vastaavan tahon kanssa. Oppilashuollon toimintatavoista ja palveluista tiedotetaan suunnitelmallisesti. Huoltajille annetaan tietoa myös suomalaisen koulutusjärjestelmän sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintatavoista ja saatavuudesta. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Monialainen asiantuntijaryhmä 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Vantaalla

Monialainen asiantuntijaryhmä perustetaan huoltajan suostumuksella, kun lapsen asiaa on tarvetta käsitellä yhteistyössä hyvinvointityön työntekijöiden, esiopetuksen henkilöstön sekä tarvittaessa varhaiskasvatuksen ulkopuolisten tahojen kanssa. Näitä voivat olla valmistavassa opetuksessa muun muassa kieli- ja kulttuurikoordinaattori, Vantaan maahanmuuttajapalvelut, muut sosiaali- ja terveyspalvelut sekä muut huoltajien esittämät tahot. Monialaisen asiantuntijaryhmän ulkopuolisten tahojen osallistuminen tapahtuu aina huoltajan kirjallisella luvalla.

6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan

esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä⁹¹. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin⁹², joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille⁹³.

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa⁹⁴.

Yhteisöllinen hyvinvointityö Vantaan esiopetuksessa

Yhteisöllisellä hyvinvointityöllä edistetään positiivista vuorovaikutusta esiopetusryhmässä ja -yhteisössä. Tällöin keskiössä ovat ryhmän lasten ja aikuisten väliset positiiviset kohtaamiset, leikkisyys ja aktiivinen toimijuus. Yhteisössä rakennetaan ja ylläpidetään ilmapiiriä, jossa kaikilla esiopetusyhteisön jäsenillä on hyvä olla, tunne tasavertaisuudesta sekä kokemus kiusaamattomuudesta. Yhteisöllisellä hyvinvointityöllä tuetaan ryhmäytymistä ja ryhmädynamiikkaa sekä varmistetaan kaikkien lasten liittyminen ryhmään. Kulttuurien välinen vuorovaikutus nähdään arvokkaana ja monet kulttuurit tulevat tutuiksi esiopetusyhteisössä. Erityisesti ryhmän lasten kielet ja kulttuurit huomioidaan ja tehdään näkyviksi esiopetusyhteisössä. Oppimisympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta pohditaan varhaiskasvatuksen toimintayksikön henkilöstön sekä lasten kanssa. Esimerkiksi arkitoimintatilanteet, kuten ruokailu ja ulkoilu ovat luontevia tilanteita terveellisyydestä ja turvallisuudesta keskustelemiselle.

Yhteisöllisellä hyvinvointityöllä edistetään lasten osallisuutta. Esiopetusyhteisössä rakennetaan toimintakulttuuria, jossa jokainen ryhmän jäsen tulee kuulluksi ja kohdatuksi. Esiopetuksen ryhmässä tuetaan lasten aktiivista toimijuutta, jolloin lapsia rohkaistaan ilmaisemaan näkemyksiään sekä rakentamaan yhdessä muiden lasten ja aikuisten kanssa esiopetusryhmän toimintakulttuuria. Samalla harjoitellaan vastuunottoa omista teoista ja valinnoista.

⁹¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 mom.

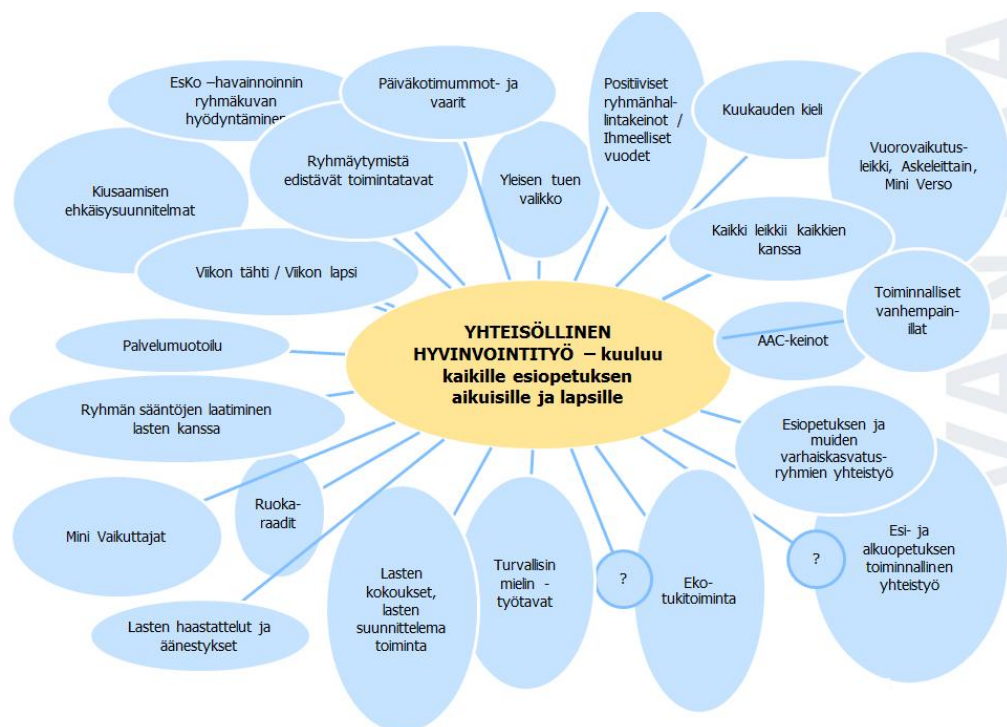
⁹² Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

⁹³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. ja perusopetuslaki 29 § 3 ja 7 mom. (1267/2013)

⁹⁴ Terveystieteiden tutkimuskeskus (1326/2010) 16 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskelu-terveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 12 §

Yhteisöllistä hyvinvointityötä kehitetään ja toteutetaan yhdessä esiopetuksen henkilöstön, lasten, huoltajien sekä moniammatillisten yhteistyötahojen kanssa. Huoltajat otetaan mukaan yhteisöllisen hyvinvointityön suunnitteluun ja arviointiin. Vanhempainiltojen ja – toimikuntien lisäksi huoltajilla on mahdollisuus osallistua mm. palvelujen muotoiluun sekä erilaisiin tapahtumiin ja niiden järjestämiseen. Huoltajien edustajat ovat mukana myös yhteisöllisissä hyvinvointiryhmissä. Vantaan esiopetuksen hyvinvointityön psykologit ja kuraattorit osallistuvat aktiivisesti yhteisölliseen hyvinvointityöhön sekä alue- että toimintayksikkötasolla. Psykologit ja kuraattorit käyvät seuraamassa esiopetusryhmien toimintaa tarpeen mukaan ja kehittävät yhteistyössä muun henkilöstön kanssa uusia yhteisöllisiä toimintamalleja. Lisäksi he osallistuvat tarvittaessa esiopetuksen vanhempainiltoihin ja järjestävät vanhempain- ja lastenryhmiä.

Esiopetusyhteisössä luodaan yhteisöllisyyden kokemuksia osallistumalla lähiympäristön toimintaan. Toiminnallista yhteistyötä tehdään muun muassa alkuopetuksen ja alueellisten toimijoiden kanssa. Vantaalla on määritelty vähimmäistaso esi- ja alkuopetuksen toiminnalliselle yhteistyölle. Koulun ja esiopetuksen työpari järjestää lukuvuoden aikana vähintään kaksi yhteistä tapahtumaa ja / tai toimintakokonaisuutta, jossa esiopetukseen osallistuvat lapset ja oppilaat toimivat yhdessä. Toiminnallisen yhteistyön malli edistää lasten ja oppilaiden välistä vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyden kehittymistä.

Kuvio 7. Vantaalaisia esimerkkejä esiopetuksen yhteisöllisestä hyvinvointityöstä

Yhteisöllinen oppilashuolto on osa perusopetukseen valmistavan opetuksen yhteisöllistä toimintakulttuuria ja ensisijainen tapa toteuttaa oppilashuoltoa. Yhteisöllinen oppilashuolto on ennalta ehkäisevää ja sen tehtävänä on vahvistaa osallisuuden, huolenpidon ja turvallisuuden ilmapiiriä perusopetukseen valmistavassa opetuksessa. Kouluyhteisössä arvostetaan jokaisen yksilöllisyyttä eikä syrjintää, väkivaltaa, kiusaamista tai rasismia hyväksytä. Oppilaita ohjataan arvostamaan sekä omaa

että ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. (Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Hyvinvointityö Vantaan 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa

Yhteisölliset hyvinvointiryhmät mahdollistavat tietyillä alueilla nousevien ilmiöiden käsittelyn hyvinvointityön näkökulmasta. Yhteisöllinen hyvinvointiryhmä voi kutsua kokouksiinsa halutessaan ulkopuolisia asiantuntijoita esimerkiksi silloin, kun käsiteltäväksi nousevat kaksi- ja monikielisten lasten hyvinvointiin liittyvät kysymykset. Asiantuntijoina voi käyttää tarpeen mukaan muun muassa monikulttuurisuus-asiantuntijoita tai eri järjestöjen ja yhdistysten edustajia.

Huoltajilla on oikeus osallistua yhteisöllisen hyvinvointityön suunnitteluun ja arviointiin. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisille perheille tulee tarjota tasavertaiset mahdollisuudet osallistua yhteisölliseen hyvinvointityöhön. Tarvittaessa käytetään tulkkipalveluja.

6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa⁹⁵.

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen⁹⁶. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti⁹⁷. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä⁹⁸. Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta⁹⁹.

⁹⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 1 mom.

⁹⁶ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

⁹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

⁹⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 1 ja 2 mom.

⁹⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 3 mom. ja laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 26 § 3 mom.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat¹⁰⁰:

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjausten päivämäärä sekä kirjausten tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu¹⁰¹.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä¹⁰².

Terveydenhuollon henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetyksi potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen¹⁰³.

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi¹⁰⁴. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot¹⁰⁵. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste,

¹⁰⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 2 mom. ja 20 § 1, 3 - 4 mom.

¹⁰¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 5 mom.

¹⁰² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 21 § 1 mom. ja 22 § 1 mom

¹⁰³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 2 mom., laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 12 § ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

¹⁰⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 2 mom.

¹⁰⁵ Perusopetuslaki 40 § 2 mom. (1288/2013)

yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta¹⁰⁶. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä¹⁰⁷.

Yksilökohtainen hyvinvointityö Vantaan esiopetuksessa

Yksilökohtaisen hyvinvointityön tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa. Ongelmia ennaltaehkäistään yhdessä huoltajien kanssa kasvatuskumppanuuden mukaisesti, avoimuuteen, kunnioitukseen ja luottamukseen perustuen.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus neuvolan terveydenhoitajan, esiopetuksen psykologin ja kuraattorin palveluihin. Nämä yksilökohtaiset hyvinvointipalvelut ovat perheille vapaaehtoisia. Huoltajalle ja / tai lapselle järjestetään mahdollisuus keskusteluun viimeistään seitsemäntenä esiopetuksen työpäivänä sen jälkeen kun huoltaja on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun järjestetään samana tai seuraavana esiopetuksen työpäivänä. Lisäksi yksittäisen lapsen hyvinvointiin liittyvän tuen tarjoamiseksi voidaan tarvittaessa huoltajien suostumuksella koota monialainen asiantuntijaryhmä. Esiopetusikäisen lapsen osallistuminen häntä koskevaan hyvinvointityöhön sovitaan tapauskohtaisesti. Lapsen toivomukset ja mielipiteet huomioidaan häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuisa.

Esiopetusikäisten terveydenhoitopalvelut toteutetaan sosiaali- ja terveystoimessa äitiys- ja lasten neuvoloissa. Terveydenhoitajat työskentelevät omaterveydenhoitaja -periaatteella eli sama terveydenhoitaja hoitaa sekä raskauden ajan että lapsen kehityksen seurannan kouluikään asti. Esiopetusikäisille tehdään neuvolassa 6-vuotistarkastus, jonka yhteydessä tehdään yhteenveto lapsen neuvola-ajasta. Tarkastuksen taustalla on laaja 4-vuotistarkastus, jossa käytössä on perheen, neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyöhön perustuva Hyve-malli. Neuvolassa esiopetusikäisten käytössä on tarvittaessa käytössä myös neuvolalääkärin ja perhetyöntekijän palvelut. Terveydenhoidollista palveluohjantaa perheille annetaan esiopetuksen työpäivinä keskitetyn neuvolan puhelinpalvelun kautta. Kiireellisissä tilanteissa palvelu toteutetaan terveysasemien päiväpoliklinikan vastaanottona.

Hyvinvointityön psykologi- ja kuraattoripalvelut järjestetään sosiaali- ja terveystoimen kanssa sovittujen rakenteiden kautta. Aikaisemmat asiakkuudet jatkuvat esiopetusiässä pääsääntöisesti niissä palveluissa, joissa asiakkuus on syntynyt. Kouluvalmiusarviointit toteutetaan olemassa olevissa rakenteissa.

Esiopetuksen hyvinvointityö on osa oppimisen tuen kokonaisuutta ja se liittyy läheisesti kasvun ja

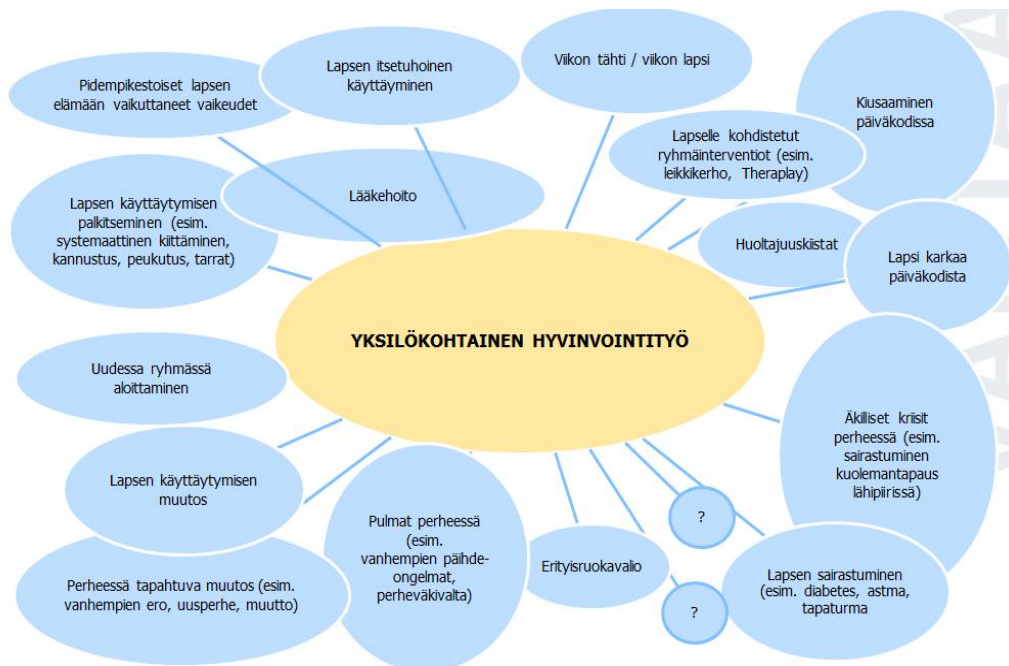
¹⁰⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 3 mom.

¹⁰⁷ Perusopetuslaki 40 § 4 mom. (1288/2013)

oppimisen kolmiportaiseen tukeen. Kolmiportaisen tuen muotoja pohditaan usein rinnakkain hyvinvointityönä järjestettävien tukitoimenpiteiden kanssa.

Lapsi voi tarvita:

- 1) kasvun ja oppimisen tukea (esimerkiksi oppimisvaikeudet) tai
- 2) hyvinvointiin liittyvää tukea (esimerkiksi vaikea perhetilanne, joka vaikuttaa lapsen hyvinvointiin) tai
- 3) rinnakkain kasvun ja oppimisen tukea (esimerkiksi oppimisvaikeudet) sekä hyvinvointiin liittyvää tukea (esimerkiksi huoltajan vakava sairaus)

Kuvio 8. Esimerkkejä tilanteista ja toimenpiteistä yksilökohtaisessa hyvinvointityössä

Oppilashuoltotyötä ohjaa oppilaan edun ensisijaisuus. Yksilökohtaista oppilashuoltoa toteutetaan oppilaan ja tarvittaessa huoltajan suostumuksella. Psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhuollon palvelut ovat oppilaan saatavilla ja ne järjestetään lain edellyttämässä määräajassa. Oppilaan yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon valmistavan opetuksen arjessa sekä tarvittavan tuen suunnittelussa ja toteutuksessa. Työssä turvataan oppilaan ja huoltajan osallisuus, työskentelyn luottamuksellisuus sekä kunnioittava vuorovaikutus. Osallisuuden varmistamiseksi huolehditaan tarvittavista tulkintapalveluista. (Perusopetuksen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015.)

Yksilökohtainen hyvinvointityö 6-vuotiaiden valmistavassa opetuksessa Vantaalla

Huoltajille tulee antaa riittävästi tietoa esiopetuksen hyvinvointityöstä sekä suomalaisen varhaiskasvatus-, koulu-, sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmien palveluista. Tulkkipalveluita tulee käyttää aina tarvittaessa yksilökohtaisessa hyvinvointityössä sekä työntekijän että vanhempien oikeusturvan takaamiseksi. Kieli- ja kulttuurikoordinaattori voi osallistua lapsen yksilökohtaiseen hyvinvointityöhön huoltajan luvalla.

6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Esiopetuksessa opetussuunnitelma tulee myös oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa¹⁰⁸. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat

- kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus¹⁰⁹
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta¹¹⁰
- yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma¹¹¹.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

Vantaan esiopetuksen hyvinvointityötä ohjaavat asiakirjat

Vantaan esiopetuksen hyvinvointityö ja turvallisuuden edistäminen muodostuu kuudesta osiosta:

1. Esiopetuksen opetussuunnitelman valtakunnalliset perusteet
2. Lastensuojelulain edellyttämä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma (Vantaalla Hyvis)
3. Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelma
4. Yksikkökohtainen hyvinvointisuunnitelma
5. Varhaiskasvatuksen toimintayksikön turvallisuuteen liittyvät asiakirjat
6. Esiopetuksen toimintasuunnitelma

Suunnitelma	Sisältö	Laadinta
1. Esiopetuksen opetussuunnitelman valtakunnalliset perusteet	Valtakunnallinen ohjaus	Opetushallitus
2. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma (Vantaan Hyvis)	Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa sekä valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen asioiden kuvaus	Kaupunkitasoinen (esi- ja perusopetus sekä toinen aste)
3. Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelma	Kaupunkitasoisen opetussuunnitelman sisällöt ja linjaukset, jotka koskevat kaikkia esiopetuksen järjestämispaikkoja. Sisältöjä konkretisoidaan toimintaohjeilla.	Varhaiskasvatuksen tulosalue (suomenkielinen esiopetus) Ruotsinkielisten palvelujen tulosalue (ruotsinkielinen esiopetus)

¹⁰⁸ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

¹⁰⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

¹¹⁰ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

¹¹¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 §

4. Yksikkökohtainen hyvinvointisuunnitelma	Hyvinvointiryhmäkohtaiset asiat, joita ei ole kuvattu ja linjattu kaupunkitasoisesti.	Yhteisöllinen hyvinvointiryhmä (YHR)
5. Varhaiskasvatuksen toimintayksikön turvallisuuteen liittyvät asiakirjat	– toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa – suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä – tapaturmien ehkäiseminen sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus	Varhaiskasvatuksen toimintayksikkö
6. Esiopetuksen toimintasuunnitelma	Vuosittaiset kirjaukset	Esiopetuksen järjestämispaikka

Yksikkökohtaisen hyvinvointisuunnitelman laatiminen Vantaalla

Yksikkökohtainen hyvinvointisuunnitelma laaditaan yhtenäiselle lomakepohjalle yhteisöllisissä hyvinvointiryhmissä. Suunnitelma lukuvuoden työskentelylle tehdään syksyllä, tarkistetaan vuodenvaihteen jälkeen ja sen toteutumista arvioidaan ennen lukuvuoden päättymistä.

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen¹¹². Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteellisen järjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteelliseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa¹¹³.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus Vantaalla

Vantaalla esiopetuksen järjestämislupa voidaan myöntää toimijalle, jolla on jatkumo perusopetukseen Vantaalla. Vantaalla järjestetään steiner- ja montessoripedagogiikkaan perustuvaa esiopetusta yksityisten

¹¹² Perusopetuslaki 7 § (628/1998)

¹¹³ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

palveluntuottajien toimesta. Yksityiset palveluntuottajat sitoutuvat noudattamaan Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita ja Vantaan esiopetuksen opetussuunnitelmaa. Näiden perusasiakirjojen lisäksi he noudattavat omia opetussuunnitelmiaan, joissa on kuvattu pedagogiikkaan liittyvät erityispiirteet tarkemmin.